

İSTİKLÂL MADALYASI
VERİLİŞİNİN 100. YILINDA

İSTİKLÂL'İN MADALYALI İLK ŞEHİRİ
KAHRAMAN
MARAŞ

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi
Kültür Yayınları Serisi: 165

İstiklal'in Madalyalı İlk Şehri
Kahramanmaraş

İmtiyaz Sahibi
Büyükşehir Belediyesi Adına
Fırat Görgel

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Doğan

Genel Yayın Koordinatörü
Harun Kadioğlu

Proje Yönetmeni
Yusuf Genç

Editörler
Ahmet E. Şevki
Dr. Rüstem Keleş

Metin Editörü
Ahmet Yasin Çamoğlu

Kontrol Okumaları
Mirza Mahmut Demir

İlmi Okumalar
İbrahim Kanadıkırık
Serdar Yakar

Tashih
Ahmet Ö. Sürer

Tasarım
Nilgün Sönmez

Baskı
Güler Ofset
Sertifika No : 71284

İletişim
Kültür, Spor ve Turizm Daire Başkanlığı
Akçakoyunlu Mahallesi, Şekerdere Bulvarı, Onikişubat, Kahramanmaraş
o (344) 255 24 15 – 16

ISBN
978-625-95534-3-6

Copyright Her hakkı mahfuzdur.
Bu eser, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin bir kültür hizmetidir.

KAHRAMANMARAŞ
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
2025

İSTİKLÂL'İN
MADALYALI İLK ŞEHİRİ
KAHRAMAN
MARAŞ

*‘Hatme Var’ şifresiyle direnişî örgütleyen
Maraş Milli Mücadelesi’nin büyük önderlerinden
Şeyh Ali Sezaî Efendi’nin aziz hatırasına*

“... Yirmi güne yakın bir zaman zarfında Ermenilerle birleşen
düşman kuvveti ile her türlü mahrumiyetler içinde çarpışan ve nihayet
muvaffak olan Kahraman Maraşlıları bütün memleket namına tebrik ve ta’zize
koşarız. Maraşlılar bu kahramanâne müdafaalarıyla dava-yı millînin azamet
ve ulviyetini ve milletimizin yaşamak, müstakillen yaşamak hususundaki
irâde-i âliyesini bütün cihana karşı ibraz ettiler. Şühedamıza dualar,
kahramanlarımıza hürmetler, selâmlar.”

12 Şubat 1920
Heyet-i Temsiliye Namına
M. Kemal

“Ey cemaat-i Müslimîn! Size bu kürsüden
atalarımızın kahramanlıklarını hikâye edecek değilim. Çünkü
ibreti maziden göstermektense, hâlden örnekler göstermek daha kestirme
olacak. İşte Maraş ve havalisindeki bir avuç kahraman dindaşımız bir senedir
Fransızların toplarına göğüs geriyorlar. Etraftan ciddi bir imdat alamadıkları,
ehemmiyetli bir yardım görmedikleri hâlde, düşmanın en müthiş silahlarla
silahlanmış ordularına karşı duruyorlar. Yağmur gibi yağın kurşunlar,
yıldırım gibi inen güller bunların azmini sarsmıyor. İslâm’ı sonuna kadar
müdafaa için vermiş oldukları söze, can kaygısı, ölüm korkusu
gibi şeylerin zerre kadar etkisi olmuyor.”

19 Kasım 1920
Nasrullah Camii
Mehmed Âkif Ersoy

İÇİNDEKİLER

TAKDİM 16

Fırat Görgel

SUNUŞ 18

Duran Doğan

1. BÖLÜM: TARİH YAPAN ŞEHİR 23

İSTİKLÂL MÜCADELESİ'NİN ÖNSÖZÜ: KAHRAMANMARAŞ 25

DİRENİŞİN SEMBOLÜ: KAHRAMANMARAŞ 27

MARAŞ MİLLİ MÜCADELESİ'NİN KISA TARİHİ 30

MADALYANIN YAKIŞTIĞI KAHRAMANLIK 31

MARAŞ'IN İŞGAL SÜRECİ 31

İLK DİRENİŞ VE İTİRAZLAR 32

MÜCADELENİN BAŞLANGICI 32

DİRENİŞİN KIRILMA NOKTALARI 33

MARAŞ MİLLİ MÜCADELESİ'NİN 'BÜYÜKLERİ' 33

TOPYEKÛN BİR DİRENİŞ 34

22 GÜN 22 GECE SÜREN DESTANSI DİRENİŞ 35

ZAFERİ VE UMUDU ANADOLU'YA TAŞIMAK 36

MİLLİ MÜCADELE'DE MARAŞ'TAN TBMM'YE ÇEKİLEN 37

TELGRAFLAR VE İLK ZAFER 37

TBMM İLE KOORDİNASYON VE MÜCADELE 38

2. BÖLÜM: İSTİKLÂL MADALYASI'NIN HİKÂYESİ 57

İSTİKLÂL MADALYASI FİKRİNİN DOĞUŞU 59

MADALYA KANUN TEKLİFİNİN MECLİS'E GETİRİLMESİ	61
İLK İSTİKLÂL MADALYALARININ TEVCİHİ	72
İSTİKLÂL MADALYASI'NIN TASARIM SÜRECİ	74
SAFVET İMZALI İLK MADALYA TASARIMLARI	74
MESRUR İZZET BEY'İN İLK TASARIMI	82
İSTİKLÂL MADALYASI'NIN ÜZERİNDEKİ SEMBOLLER	90
MADALYANIN ÖN YÜZÜ	93
MADALYANIN ARKA YÜZÜ	95
3. BÖLÜM: KAHRAMANMARAŞ'A MADALYA TEVCİH EDİLMESİ	99
TBMM KARARLARI VE TEVCİH SÜRECİ	101
"MARAŞ NAMINA İSTİKLÂL MADALYASI İTASI"	110
MARAŞ'A TEVCİH EDİLEN İSTİKLÂL MADALYASI	113
... VE BERATI	115
BAYRAĞA MADALYA TAKILMASI TÖRENİ	119
4. BÖLÜM: İSTİKLÂL MADALYALI "KAHRAMAN" ŞEHİR	131
MARAŞ ADININ KAHRAMANMARAŞ OLUŞUNUN GECİKEN HİKÂYESİ	132
İSTİKLÂL'İN MADALYALI İLK ŞEHRİNE YARIM ASIR GECİKEN UNVAN: KAHRAMANMARAŞ	133
EK: KURUCU MECLİS BİRİNCİ TBMM'NİN KAHRAMAN VEKİLLERİ	145
BİRİNCİ DÖNEM TBMM'DE GÖREV YAPAN MARAŞ MİLLETVEKİLLERİ	147
KAYNAKÇA	160

İSTİKLÂL'İN
MADALYALI
İLK ŞEHRİ

TAKDİM

Tarihimizin en kritik dönemlerinden biri olan İstiklâl Harbi, bilindiği üzere milletimizin bağımsızlık ve özgürlük aşkını tüm dünyaya ilan ettiği eşsiz bir zaferle sonuçlanmıştır. Bu büyük mücadelede güzide şehrimiz Kahramanmaraş, halkının fedakârlığı ve vatan sevgisiyle öncü bir rol üstlenmiş, İstiklâl mücadelesinin simge şehirlerinden biri olarak tarihimize altın harflerle yazılmıştır.

İstiklâl Harbi'nde, Kahramanmaraşlılar, tek bir ferdi bile geride kalmaksızın iman ve vatan gayretiyle, varlığımıza ve hürriyetimize kastedenlere karşı destansı bir direniş sergilemiştir. Ciddi bir destek almaksızın tek dayanağı Allah'a olan derin imanı ve vatana olan sarsılmaz aşkıyla Maraşlılar, birlik ve beraberlik ruhuyla zafere ulaşmıştır. Bu direniş, sadece bir şehrin değil, bütün milletimizin imanına olan sadakatının ve esarete asla boyun eğmemeye olan kararlılığının sembolü olmuştur.

Bu büyük direniş ve kahramanlık neticesinde Kahramanmaraş'ımız, 5 Nisan 1925 tarihinde, haklı bir şerefe mazhar olmuş, İstiklâl Harbi'ni zafere ulaştıran Büyük Millet Meclisi tarafından, tarihte ilk defa olarak, İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmıştır. Bu ödül, sadece şehrin kahraman halkına değil, vatan sevgisi ve istiklâl arzusuyla tarih yazan herkese verilmiş bir taltif olarak önemlidir. Kahramanmaraş'a verilen İstiklâl Madalyası, bu şehrin kahramanlık destanını ebediyen hatırlamamızın ve gelecek kuşaklara da bu büyük hatırayı taşımamızın bir nişanıdır.

Kahramanmaraş'a İstiklâl Madalyası verilisinin 100. yılında hazırladığımız bu çalışma, İstiklâl Harbi'nde Kahramanmaraş'ın destansı mücadelesini ve 'Kurucu' Büyük Millet Meclisi'miz tarafından İstiklâl Madalyası'yla onurlandırılması sürecini ayrıntılarıyla ele alan bir eser olarak planlandı. Bu eser, bir milletin yeniden doğuşunun şanlı bir şehrin aynasındaki yansımasıdır.

Kahramanmaraş'ın bağımsızlık mücadelesini, bu mücadelenin arkasında yatan fedakârlık ve kararlılığı günümüz nesillerine ve gelecek kuşaklara aktarmak, tarihimize olan vefa borcumuzun bir gereğidir. Bu şehrin kahramanlık destanını ve hem-

şerilerimizin göğsünde inancın ve hürriyetin ne denli kutsal olduğunu bir kez daha hatırlamak ve hatırlatmak için bu eseri hazırlamaktan büyük bir gurur duyuyoruz. Eserin hazırlanmasında emeği geçen tüm arkadaşlarıma, tarihçilerimize ve kisve-i tab'a bürünmesinde katkısı olan tüm arkadaşlarıma şükranlarımı sunuyorum.

Bu eseri, kendisine tevcih edilen İstiklâl Madalyası'nı kıyamete değin göğsünde gururla taşıyacak olan Kahramanmaraşlılara, zorluklar karşısından nasıl bir araya gelip destan yazdıklarının bir anıtı olarak armağan ediyoruz. Bu armağan, hem İstiklâl Madalyası'nın manevi değerini anlamaya hem de binlerce yıllık uzun tarihimizdeki ilk madalya verilen şehir olması bakımından Kahramanmaraş'ın değerini ve büyüklüğünü yeniden ortaya koyacaktır.

O günden bugüne hiç sönmeyen iman ve vatan gayretimizin kıyamete değin büyüyerek sürmesini temenni ediyorum.

Bu kitap, geçmişin aziz hatıralarını geleceğe taşıyacak bir miras olacaktır. Kahramanmaraş'ın destanlarla örülü tarihine bir kez daha saygı ve hayranlıkla şahit olmanız dileğiyle.

Fırat GÖRGEL

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı

SUNUŞ

Elinizdeki bu eser, Kahramanmaraş'ın tarihindeki eşsiz direniş ruhunu ve İstiklâl Madalyası ile taçlanan onurlu mücadelesini derleyip toparlamak ve gelecek kuşaklara taşımak amacıyla hazırlanmıştır. Bu kitap, yalnızca geçmiş anlatmakla kalmıyor, aynı zamanda Kahramanmaraş'ın tarih boyunca üstlendiği öncü rolü de bir kez daha gözler önüne seriyor.

Kahramanmaraş halkı, İstiklâl Harbi sırasında sergilediği kararlılık ve cesaretle yalnızca kendi şehrini değil, tüm milletimizi özgürlüğe taşıyan yolda önemli bir kilometre taşı olmuştur. Bu mücadele, bir halkın bağımsızlık için neler yapabileceğini gösteren en güçlü örneklerden biridir.

Bu kitabın hazırlık sürecinde, şehrimizin direniş destanını en doğru şekilde yansıtabilmek için büyük bir özen ve hassasiyet göstermeye gayret ettik. Amacımız, müstakillen Milli Mücadele'de Maraş Cephesi'ni anlatmak değil, bu cephede ortaya konulan büyük kahramanlığın ardından şehrimize tevcih edilen İstiklâl Madalyası sürecini başından sonuna kayıt altına almaktı. Tarihçilerimiz ve dönem uzmanları daha iyi takdir edecektir ki elinizde tuttuğunuz bu çalışmayla bu amacımıza ulaştığımıza inanıyoruz. İlk kez yayınlanan pek çok belgeyi de içeren bu kitap, sadece Kahramanmaraş'a İstiklâl Madalyası verilmesi sürecini değil, İstiklâl Madalyası'nın anlam ve bağlamını da ortaya koyuyor.

Yoğun bir gayret ve emekle hazırlanan bu çalışmaya verdiği teşvik ve destek dolayısıyla Sayın Belediye Başkanımız Fırat Görgel'e teşekkürü bir borç biliyoruz. Sayfalar boyunca hem İstiklâl Harbi'ndeki kahramanlarımızın hikâyelerini hem de İstiklâl Madalyası ile taçlanan bu onurlu geçmişin detaylarını bulacaksınız. Amacımız, bu değerli mirası kayıt altına almak ve tarihe olan vefa borcumuzu bir nebze olsun yerine getirebilmektir.

Eserin hazırlanmasında emeği geçen araştırmacılara, yazarlara ve destek veren tüm ekip arkadaşlarımıza gönülden teşekkür ediyorum. Bu kitabın, hemşerilerimiz için bir gurur kaynağı ve genç nesiller için ilham verici bir işaret olmasını temenni ediyorum.

Tarihimize duyulan bu derin bağlılığın, hepimizin yüreğinde yaşamaya devam etmesi dileğiyle...

Duran DOĞAN
Kültür, Spor ve Turizm Dairesi Başkanı

1. BÖLÜM

TARİH YAPAN ŞEHİR

İSTİKLÂL MÜCADELESİ'NİN ÖNSÖZÜ

KAHRAMANMARAŞ

İki yüzyılı bulan büyük tarihî geri çekilmenin ardından Türk tarihinin en büyük devletlerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılı güçler tarafından işgal edilmesi süreci, kanlı ve uzun bir savaşlar dönemini başlatmış ve Osmanlı, adaletle yönettiği coğrafyaların çok büyük bir kısmını arkasında bırakmak zorunda kalmıştı. Sultan Abdülaziz'e yönelik gerçekleştirilen 1876 Darbesi'nin görünür nokta olarak alınabileceği bu süreç 93 Harbi olarak anılan Osmanlı-Rus Savaşı ile devam etmiş ve parçalanmanın gerçekleşeceği Birinci Dünya Savaşı'na kadar yıkımı beslemiştir.

Cihan Harbi denilen yıkım sürecinin ardından başını İngiliz ve Fransızların çektiği emperyalist güçler, Türk varlığını ortadan kaldırma niyetiyle İmparatorluğun başkenti dahil Anadolu coğrafyasını da işgale başlamışlardı. Batılı literatürde 'Pax Ottomana' denilen ve bununla büyük Osmanlı Barışı'nın kastedildiği yüzyılları aşan barış döneminin sona ermesi, Osmanlı İmparatorluğu'nu tarih sahnesinden çıkaracak bir aşamaya gelmişti. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan yorgun çıkan Türk devleti, çok sayıda cephede verilen mücadelelerde ciddi insan ve toprak kayıpları yaşamıştı.

İngiliz, Fransız, Yunan, İtalyan ve Ermeni kuvvetlerinin Anadolu topraklarına yönelik işgal girişimleri, Türk milletinin varlığına yönelik büyük bir tehdit

oluşturmuştur. Türk milletinin kendi kendine ve yerel olarak başlattığı Milli Mücadele, kısa zamanda Anadolu'nun işgaline karşı topyekûn bir bağımsızlık savaşına dönüşmüştür. Bu savaş, yalnızca askerî bir direniş değil, aynı zamanda Türk halkının tüm değerleriyle ve her şeyiyle sahip çıktığı bir mücadelenin adıdır.

İstiklâl Harbi'ne uzanan süreçte Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde yerel direniş hareketleri ortaya çıkmıştır. Başta Maraş olmak üzere Antep ve Urfa gibi şehirler de, işgalcilere karşı direnişin örgütlendiği önemli merkezlerden biri olmuştur. Bu şehirlerin coğrafi ve stratejik konumu hem savaşın gidişatını etkilemiş hem de işgalcilerin kontrol altına almak istedikleri öncelikli yerler hâline gelmiştir. Özellikle Maraş, coğrafi konumu itibarıyla, Güneydoğu Anadolu ile İç Anadolu arasında bir geçiş noktası olarak öne çıkmıştır. Maraş'ın Anadolu'ya açılan stratejik bir kapı olarak işgal edilmesi, işgalcilerin diğer bölgelere ilerleyişini kolaylaştırma amacını taşımıştır.

Kahramanmaraş'ın direnişindeki en önemli etkenlerden biri, Maraşlıların tarihleri boyunca bağımsızlıklarına verdiği önem ve bunun için gösterdikleri dirayet olmuştur. Şüphesiz ki Maraş halkının verdiği mücadele, yalnızca bir şehir savunması olarak değil, Anadolu'nun bağımsızlık ateşini harlayan bir sembol olarak da tarihe geçmiştir.

İstiklâl Harbi'nin genel çerçevesinde, Kahramanmaraş'ın direnişi ve işgalcilere karşı sergilediği kahramanlık, Milli Mücadele'nin diğer cephelerinde de ilham kaynağı olmuştur. Türk halkının varlık mücadelesinde Maraşlıların kararlılığı ve cesareti, Türkiye'nin bağımsızlık yolundaki adımlarını güçlendirmiştir. Bu süreç, Türk milletinin esaret kabul etmeyen ruhunu ve vatan sevgisini simgeleyen önemli bir dönemektir.

Bu açıdan tüm Türkiye sathındaki direnişe sağladığı büyük moral ve ilham dolayısıyla Kahramanmaraş'ı 'tarih yapan şehir' olarak isimlendirmemiz yerinde olacaktır. Zira, bir asrı aşan bir geri çekilme sürecinin ardından içinde bulunduğu yoksullukla beraber ağır silahlarla donatılmış dönem dünyasının neredeyse

bütün süper güçlerinin saldırıları karşısında bir avuç vatanseverin gösterdiği dirayet, sadece İstiklâl Harbi için değil, tüm dünya siyasi ve askeri tarihi açısından olağanüstü bir süreç yönetiminin örneği olmuştur. Kahramanmaraş direnişinin bu açıdan tarihi henüz tam anlamıyla yazılmamış olsa da bütün büyüklüğüyle yeni nesil tarihçiler için yazılmayı beklemektedir.

DİRENİŞİN SEMBOLÜ: KAHRAMANMARAŞ

Anadolu'nun en kadim şehirlerinden biri olan Maraş, dönemin iki süper gücü sayılan İngiliz ve Fransız işgali karşısında kalmış ve özellikle Fransız işgalcilere bir aydan daha kısa sürede kök söktürmüştü; onlara katılan Ermenilerle birlikte bu üç işgalci girişimi, herhangi bir yerden ciddi destek almadan tek başına geri püskürtmeyi başarmıştır.

Hiç şüphesiz Kahramanmaraş'ın direniş ruhunu oluşturan temel değer, halkın hürriyetine olan düşkünlüğü ve birlik içinde hareket etme yeteneğidir. Maraş halkı, İstiklâl Harbi'nin başlangıcında, işgale karşı yalnızca askerî bir güçle değil, aynı zamanda toplumsal dayanışma ve maneviyatla da karşı durmuştur. Sütçü İmam Olayı, bu direnişin ilk kıvılcımı olarak halkın bilincinde yer etmiş, Maraş'ta yaşayan herkesin her zaman işgale karşı harekete geçeceğini en net göstergesi olmuştur. Bu olay, Maraş halkının özgürlüklerine ve milli değerlerine nasıl bağlı olduklarını bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Kahramanmaraşlıların direnişi, sadece silahlı bir mücadeleden ibaret değildir. Kadın-erkek, genç-yaşlı demeden herkesin mücadelede aktif olarak yer aldığı bu süreçte, şehir adeta tek bir vücut gibi hareket etmiş ve tüm bölgeye de bu dayanışma ruhunu hâkim kılmıştır. Halk, sokak sokak, ev ev, mahalle mahalle işgale karşı direnmiş, işgalci güçlerin şehrin hâkimiyetini ele geçirmesini engellemiştir. 'Hatme var' şifresiyle tekkelerde direniş organize edilmiş, talebelerin zikir ve dualarla destek olduğu direnişe kadınlar hem cephe önünde hem cephe gerisinde destansı katkılar vermiştir. İhtiyarların aklı, gençlerin bileği, çocukların duası ve kadınların tüm bu destanı tahkim

etmesi ile modern tarihin henüz tam anlamıyla anlatılamamış büyük bir destanı Kahramanmaraş'ta yazılmıştır.

Bu süreçte, her bir Maraşlının görev üstlendiği, herkesin üzerine düşeni fazlasıyla yerine getirdiği görülmüştür. Maraş halkının bu direnişi, yalnızca Maraş'ın kurtuluşu için değil, aynı zamanda tüm Türkiye'nin istiklâl mücadelesi için de önemli bir örnek teşkil etmiştir.

İstiklâl Harbi süresince Maraş halkı, yaşadığı tüm zorluklara rağmen özgürlüğünden vazgeçmemiştir. Bu direniş, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atan mücadelede en önemli adımlardan biri olarak tarihe geçmiştir. TBMM'nin Maraş'a İstiklâl Madalyası takdim etmesi, bu direnişin millet nezdindeki önemini gösteren büyük bir onurdur. Maraş halkı, bu madalyayı sadece bir ödül olarak değil, gelecek nesillere bırakılacak bir miras da olarak kabul etmiştir.

Elbette sadece bu da değil; İstiklâl Madalyası, binlerce yılı aşkın büyük Türk tarihinde bir şehre verilen ilk madalya olması bakımından da dikkate değerdir. Bu açıdan İstiklâl Madalyası, her bir Kahramanmaraşlının göğsünde değilse de kalbinde din ve vatan gayretiyle mühürlenmiş bir muska ve yemin gibi tarihe taşınmaktadır.

Kahramanmaraş'ın direniş ruhu, nesilden nesile aktarılan bir bağımsızlık ateşi olarak bugüne kadar varlığını korumuştur. Bu ruh, yalnızca İstiklâl Harbi'nin değil, aynı zamanda Maraş'ın tarih boyunca gösterdiği sebat ve direnişin, azmin ve kararlılığın bir tezahürüdür. Türk milletinin bağımsızlık ruhunu yansıtan Kahramanmaraş halkının bu mücadelesi, tarihin altın sayfalarına kazınmış ve kıyamete değin hatırlanacaktır.

MARAŞ MİLLİ
MÜCADELESİ'NİN
KISA TARİHİ

MADALYANIN YAKIŞTIĞI KAHRAMANLIK

Maraş Milli Mücadelesi, gönüllülük esasında uzun uzadıya düşünülmüş ve iyi planlanmış bir dizi sivil ve askerî eylemle sürdürülmüştür. Maraş halkı, gizli bir şekilde silahlanmış, cephaneler depolanmış ve şehrin her noktasında direniş mevzileri oluşturulmuştur. Bu arada, çeteler ve direniş grupları, işgalcilerle birlikte hareket eden saldırgan Ermenilerle çatışmalara girmiş, Fransız askerlerinin şehirdeki hareketlerini kısıtlamaya çalışmıştır.

MARAŞ'IN İŞGAL SÜRECİ

Maraş'ın işgal süreci, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması ve 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalanmasıyla başlamıştır. Bu anlaşma, İtilaf Devletleri'ne "güvenlik gerekçesiyle" Anadolu'nun herhangi bir bölgesini işgal etme imkânı tanımıştır. Stratejik konumu nedeniyle Maraş, işgalci güçlerin en önemli hedeflerinden biri olarak öne çıkmıştır.

22 Şubat 1919'da şehir, ilk olarak İngiliz kuvvetleri tarafından işgal edilmiş ve bu durum Ermeni milislerin desteğiyle halk üzerinde baskı oluşturmaya başlamıştır. Ancak, İngilizlerin işgalden umduğunu bulamaması ve Ermeni gruplarla olan gerilimleri ve dahası Irak'taki emelleri sonucu, Maraş şehrini

Suriye İtilafnamesi (15 Eylül 1919) ile Fransızlara devretmiştir. Fransızlar, 30 Ekim 1919'da resmen şehri işgal ederek yeni bir baskı dönemi başlatmış, onlara destek olan Ermeni çetecilerle birlikte halkın huzurunu iyice bozmuşlardır.

İLK DİRENİŞ VE İTİRAZLAR

Fransız işgal kuvvetleri, Maraş halkı üzerinde ağır bir baskı kurmuş, Fransız askerleri ve Ermeni destekçileri halka karşı çeşitli zulümler uygulamıştır. Bu süreçte, haksız tutuklamalar, gasp olayları, milli ve manevi değerlere yönelik saldırılar sıkça yaşanmıştır. İşgalin en dikkat çekici olaylarından biri olan Uzunoluk Olayı, 31 Ekim 1919'da gerçekleşmiştir. Fransız askerleri ve Ermeni milisler, bir Türk kadınının peçesini zorla açmaya çalışmış, buna müdahale eden Sütçü İmam, işgalcilere kurşun sıkarak direnişteki sembolik ilk adımı atmıştır.

Halkın ilk tepkisi sadece silahlı mücadeleyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda işgale siyasi yollarla da itiraz edilmiştir. 16 Ekim 1919'da Ali Sezaî Efendi'nin öncülüğünde hazırlanan bir protesto metni, halkın yoğun desteğiyle imzalanarak Fransız işgal kuvvetlerine ve İstanbul Hükümeti'ne iletilmiştir.

MÜCADELENİN BAŞLANGICI

Maraş Milli Mücadelesi'nin lideri olarak öne çıkan isimlerden biri, belki de ilki bir polis komiseri Arslan (Toğuz) Bey'dir. Arslan Bey, 5 Eylül 1919'da Maraş'a gelerek halkı organize etmeye başlamış, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurmuş ve direnişi başarıyla koordine etmiştir.¹ Bunun yanında Sütçü İmam'ın Uzunoluk Olayı'ndaki toplam mücadele içerisinde belki küçük sayılabilecek ama cesurca olduğu inkâr edilemeyecek kahramanlığı, halkın direniş azmini artırmıştır. Etkileyici hutbeleriyle Rıdvan Hoca ve manevi önderliğiyle Şeyh Ali

1 Tarihçi İbrahim Kanadıkırık'ın Arslan Bey'in oğlundan aktardığına göre, Arslan Bey'in Kuşçubaşı Eşref ile rabitası olduğu bilinmektedir. Kanadıkırık Hoca'nın tarihe çıkardığı bu bilgi Milli Mücadele'nin uzun düşünülmüş tarihi açısından önemlidir. Bkz. İbrahim Kanadıkırık, *100 Soru ile Maraş İstiklâl Harbi*, Kahramanmaraş: Onikişubat Belediyesi, 2022.

Sezaî Efendi, direnişe katılımı teşvik eden önemli isimlerden olmuştur. Özellikle Şeyh Ali Sezai Efendi ile Arslan Bey'in uyumlu teşkilatçılığı, dönemin süper gücü sayılabilecek Fransa'yı Maraş'tan söküp atmıştır.

DİRENİŞİN KIRILMA NOKTALARI

Direnış, Maraşlıların topyekûn mücadele anlayışıyla hız kazanmıştır. Gizli bir şekilde silahlanma ve cephane depolama faaliyetleri yürütölmüş, şehirdeki her mahalle ve köyde direniş birlikleri oluşturulmuştur. Fransızların ve Ermenilerin zulümleri karşısında halk, gece-gündüz demeden mücadeleye devam etmiştir.

Direnışin en kritik kırılma noktası, 28 Kasım 1919'da yaşanan Bayrak Hadisesi olmuştur. Fransız askerleri, Maraş Kalesi'ndeki Türk bayrağını indirerek yerine Fransız bayrağını asmışlardır.² Bu olay, halkın öfkelerini doruğa çıkarmış ve toplu bir direniş tetiklemiştir. Ulu Cami'de toplanan Maraşlılar Rıdvan Hoca'nın hutbesinden sonra kaleye yürümüş ve Fransız bayrağını indirerek yeniden Türk bayrağını göndere çekmiştir.

MARAŞ MİLLİ MÜCADELESİ'NİN 'BÜYÜKLERİ'

Maraş direnişinin kahramanları arasında Arslan Bey ve Şeyh Ali Sezaî Efendi başta gelmektedir. Sütçü İmam, Uzunoluk Olayı'ndaki cesur davranışıyla direnişin simgesi olmuştur. Arslan Bey, direnişini organize eden stratejik bir lider olarak öne çıkmıştır. Manevi önderliğiyle Şeyh Ali Sezaî Efendi ve halka moral aşılayan hutbeleriyle Rıdvan Hoca, mücadeleye ruh kazandırmışlardır. Elbette anlaşılacağı üzere, Maraş Milli Mücadelesi'nin büyükleri burada saydığımız üç isimden ibaret değildir. Burada sadece üçlü bir sac ayağından söz ediyoruz. Aksi

² Maraş Kalesi'ndeki Türk bayrağının indirilmesinin ardından yerine Fransız bayrağının asılması, tarihi açıdan tartışmalı bir mesele olarak kayıtlara geçmiştir. Avukat Mehmet Ali Kısakürek'in beyanına dayanarak "bayrak direğine kendi bandıraları çekildi" yorumu yapılmışsa da dönem tarihçilerinin önemli bir kısmı, Fransız bayrağının kale direğine çekilmesine fırsat verilmediği görüşündedir.

halde, ‘her bir ferdine İstiklâl Madalyası verilemeyeceği’ için şehrin tamamına İstiklâl Madalyası verilen Kahramanmaraş’ta, mücadele sırasında yaşayan herkes ‘büyükler’den kabul edilecektir. Zira Şehid Evliya Efendi başta olmak üzere, Nakibüleşraf Dayızâde Seyyid Hafız Muhammed Emin Efendi’den Kısakürekzâde Mehmed Ali Bey’e, Doktor Mustafa’dan Millîş Nuri’ye, Hasan Rafet Efendi’den Vezir Hoca’ya, Senem Ayşe’den Şehid Muallim Hayrullah Bey’e ve Ziyaizade Hacı Mehmet Emin Efendi’ye kadar sayılamayacak pek çok isim vardır.

TOPYEKÛN BİR DİRENİŞ

Maraş Milli Mücadelesi, sadece erkeklerin zafere taşıdığı bir süreç olmaktan çok, şehre verilen ‘kahraman’ adının her bir ferdi tarafından hak edildiğini gösterecek şekilde kadınlar, çocuklar ve yaşlıların da dahil olup, imkân ve yetenekleri doğrultusunda mücadeleye katıldıkları bir destan olmuştur. Maraş kadınları gerektiğinde siperlere de girerek düşmanla savaşmasının yanı sıra, cephe gerisinde sıhhiye ve lojistik gibi çok önemli bir tahkimatı başarıyla omuzlamışlardır. Maraşlı çocuklar, tüm mücadele süresince özellikle direniş mıntıkaları arasında bilgi akışını sağlayacak devasa bir posta teşkilatına dönüşmüş ve istihbarî faaliyetleri büyük bir mesuliyet duygusuyla yerine getirmişlerdir. Maraş Milli Mücadelesi’nin rakamlarla ölçülemez önemli bir boyutu da hiç şüphesiz cephede yahut cephe gerisinde olsun fark etmeksizin her bir Maraşlının dilinden düşmeyen “Yâ Vedûd”³ zikri olmuştur. Camilerde, tekkelerde ve evlerde sürekli Kur’an okunmuş, salavatlar getirilmiştir. Mücadele süresince en çok tekrar edilen cümle ise, gizli bir yemin gibi tekrar edilen “Allâhümme Yâ Vedûd! Gâvurun elini bağla, dilini tut!” duası olmuştur.

3 Esmâ-i hüsnâ olarak bilinen Allah’ın isimlerinden biri. Sözlükte “sevmek, muhabbet etmek” anlamındaki vüdd kökünden türemiş mübalağa bildiren bir sıfat olan vedûd, “çok seven, çok sevilen” demektir. “Sâlih kullarını çok seven ve onlar tarafından çok sevilen” manasına gelir. Bu isim, Allah’ın kullarına olan sevgisini ve onların iyiliğini istemesini ifade eder. Aynı zamanda Allah’ın, kendisini seven kullarını daha çok sevmesi ve onların sevgisine karşılık vermesi anlamını da taşır. “Yâ Vedûd” şeklinde dua edildiğinde, Allah’ın bu sevgi dolu sıfatına yönelerek yardım ve merhamet talep edilir. Bu anlamda, “Yâ Vedûd”, özellikle zorluklar karşısında huzur ve merhamet talep etmek için yapılan dualarda sıkça kullanılır.

22 GÜN 22 GECE SÜREN DESTANSI DİRENİŞ

Maraş halkı, 1920 yılının Ocak ayında başlayan ve 22 gün 22 gece süren destansı bir direniş sergilemiştir. Kadın, erkek, genç, yaşlı demeden herkes bu mücadelede yer almış; evler cephanelik, camiler ise karargâh olarak kullanılmıştır. Şehrin her sokağında kurulan barikatlar ve çatışmalar, Fransızların büyük kayıplar vermesine neden olmuştur. Maraşlının kararlılığı karşısında tutunamayacaklarını anlayan Fransızlar, 11 Şubat 1920'de şehri terk etmek zorunda kalmışlardır.

Maraş'ta ortaya konan destansı direniş ve kazanılan zafer sayesinde Sivas, Malatya ve Diyarbakır gibi merkezlerin de işgali önlenmiştir. Fransızlar Maraş'ta uğradıkları yenilgi nedeniyle kuzeye ilerleyememişlerdir. Nitekim Maraş zaferi etkisini Urfa ve Antep'te de göstermiştir.

Bu zafer, sadece Maraş'ın değil, tüm Anadolu'nun özgürlük mücadelesine büyük bir moral kaynağı olmuş ve Maraş, Milli Mücadele'nin sembol şehirlerinden biri haline gelmiştir.

12 Şubat 1920'de zafer kesinleşmiş ve Maraş halkının bu başarısı, İstiklâl Madalyası ve gösterdiği üstün gayrete yakışır şekilde adına 'Kahraman' kelimesinin ilave edilmesi ile taçlandırılmıştır.

ZAFERİ VE UMUDU
ANADOLU'YA
TAŞIMAK

MİLLİ MÜCADELE'DE MARAŞ'TAN TBMM'YE ÇEKİLEN TELGRAFLAR VE İLK ZAFER

Mondros Mütarekesi'nin ardından İngilizler, 1 Ocak 1919'da Antep'i, 22 Şubat'ta Maraş'ı ve 24 Mart'ta Urfa'yı işgal ederek Anadolu topraklarını büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmışlardı. Türk varlığını ortadan kaldırma tehdidi taşıyan bu işgal, İngilizlerin 15 Eylül 1919'da Fransa ile imzaladığı Suriye İtilafnamesi ile yeni bir boyuta taşındı. Bu antlaşma, İngilizlerin Maraş'ta ciddi bir direnişle karşılaşacaklarını anlamış olmalarının da bir sonucu olarak, bölgenin işgal planını yeniden şekillendirdi.

Maraş'tan Güneydoğu Anadolu'ya bir yol açmayı hedefleyen İngilizler, bu yeni düzenleme kapsamında Musul ve çevresindeki petrol sahalarını alırken, Fransa ise Maraş, Antep ve Urfa sancaklarının işgali hakkını elde etti. Böylece, Maraş, İngilizlerin ardından yeni bir işgalci güç olan Fransa'nın hedefi haline geldi.

29 Ekim 1919'da Fransız öncü birlikleri Maraş'a giriş yaparak işgali resmen başlattı. Bu işgalci güçler, düzenli Fransız askerlerinin yanı sıra Tunus ve Cezayirli sömürge askerlerinden ve Fransız üniforması giydirilmiş Ermeni lejyonierlerinden oluşuyordu. Şehre girdikleri ilk andan itibaren yerel işbirlikçi-

leriyle birlikte halk üzerinde baskı kurma çabalarına giriştiler. Ancak Maraş halkı, tarih boyunca benimsediği bağımsızlık ruhu ve güçlü dinî hassasiyetleri doğrultusunda bu işgale asla boyun eğmedi. İşgalin ilk anlarından itibaren organize direniş hareketleri filizlendi ve Maraş halkı, içinde bulunduğu tüm yokluk ve zorluklara rağmen, işgalci kuvvetlere karşı olağanüstü bir azim ve kararlılıkla mücadele etti. Bu eşsiz direniş, yalnızca Maraş'ın özgürlüğüne kavuşmasını sağlamakla kalmadı, aynı zamanda Anadolu'nun diğer bölgelerine de cesaret ve umut aşılayan bir örnek teşkil etti.

12 Şubat 1920'de Maraş, düşman işgalinden tamamen kurtularak özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu zafer, yalnızca Maraş halkı için değil, tüm Anadolu için büyük bir coşku ve bayram havasıyla kutlanmıştır. Maraş'ın bu kahramanlık destanı, Milli Mücadele'nin ilk büyük başarısı olarak tarihteki yerini almıştır. Şehrin gösterdiği direniş, diğer cephelerdeki mücadelelere hem moral kaynağı olmuş hem de stratejik bir örnek teşkil etmiştir. Ayrıca Maraş, çevre illerin direnişine lojistik destek sağlayarak bağımsızlık ruhunu Anadolu'nun dört bir yanına yaymayı başarmıştır.

TBMM İLE KOORDİNASYON VE MÜCADELE

Maraş'ın işgale karşı direnişi sırasında, şehrin ileri gelenleri, Milli Mücadele'nin merkezi olan Ankara ile sürekli iletişim hâlinde olmuşlardır. Maraş'tan çekilen telgraflar halkın kararlılığını ve direnişini Ankara'ya bildirmiştir. Bu telgraflar, aynı zamanda Milli Mücadele'ye olan tam desteğin bir göstergesi olmuştur. Maraş Milletvekili Arslan Bey, TBMM'den izin alarak Antep direnişine bizzat katılmış ve Antep ile İslâhiye cephelerinde aktif görev almıştır. Ayrıca, Maraş Heyet-i Merkeziyesi adına Adana Cephesi'nde yürütülen harekâta katılarak bölgesel dayanışmanın en güzel örneklerinden birini sergilemiştir.

Maraş'ın bağımsızlık mücadelesi, Milli Mücadele'nin ruhunu yansıtan bir destandır. Şehir, yalnızca işgalciyi yenmekle kalmamış, aynı zamanda Anadolu'nun diğer bölgelerine ilham kaynağı olmuştur. Maraş halkının bu olağanüstü direnişi, bağımsızlık ruhunun Anadolu'nun her köşesinde yankılanmasını sağlamış ve Milli Mücadele'nin seyrini değiştiren bir örnek olarak tarih sahnesine yazılmıştır.

Maraş, kendi imkânlarıyla, ciddi bir dış yardım almadan bir şehrin nasıl organize olup bağımsızlığını kazanabileceğini göstermiştir. Bu kahramanlık destanı, Milli Mücadele'nin en parlak sayfalarından biri olarak tarihteki yerini almıştır. Maraş'ın hikâyesi, bugün dahi milli irade ve bağımsızlık ruhunun canlı bir sembolü olmaya devam etmektedir. Bu sembolün izleri Maraşlıların, Milli Mücadele sırasında Anadolu'nun dört bir yanına gönderdikleri ve aynı şekilde Anadolu'nun dört bir yanından aldıkları telgraflarla da takip edilebilir olmuştur.⁴ Ana hatlarıyla fotoğrafı ortaya çıkaran bazı yazışmalar, Maraş'ta ortaya konulan mücadelenin 'uzun düşünülmüş' bir program çerçevesinde gerçekleştiğini de ortaya koymaktadır.

⁴ Haluk Selvi & Bülent Cırık, *Milli Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2020.

Maraş Mebusları Hasib ve Arslan Bey'den TBMM'ye Destek Telgrafı⁵

*Ankara'da Büyük Millet Meclisi ve
Hükümeti Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine*

19 Şubat 1921

Vatanın kurtarılmasına matuf fedakârlıklarına rağmen Ayıntab'ın vaziyet-i ahire üzerine ahalide hâsıl olan teessür Büyük Millet Meclisi aza-ı kiramından müteşekkil bir heyetin gönderildiği iradeleriyle zail olarak ahali tavsiyelerinize minnettar olur Ayıntab'ın sükûtuna tebligatın icrası anına kadar Adana-Halep hudutlarında mallarını ve canlarını feda eden ahali yalnız malen değil işbu vatani vazifenin hitamına memleketin halas gününe kadar fedakârlık göstermeye hazır olup memlekette sükûn ve itidali ihlal edecek bir hal bulunmadığına kanaat buyrulmasını arz ve istirham ile ordunun muvaffakiyete ulaşmalarını temenni ederiz, ferman.

Maraş Mebusu Hasib
Maraş Mebusu Arslan
Kadızaâde Ahmed Rıza

5 C.A. A: III-7, D:18, F:23.

Maraş'tan TBMM'ye Kurban Bayramı İçin Tebrik Telgrafı⁶

*Ankara'da Müdafaa-i Hukuk Grubu Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine*

15 Ağustos 1921

İslâm âleminin yegâne dayanak noktası olan sevgili ordumuzun başkumandanı zat-ı devletlerini milletimizin hakiki rehberi olarak selamlar, idrakiyle üzgün kalplerimizi sevindirecek hakiki Zafer Bayramımıza bir giriş olan Kurban Bayramı'nı tebriğe müsaraatla dinimiz ve milletimizin yükseltilmesi yolundaki büyük cihadınızı Cenab-ı Hakk muvaffak bi'l hayr buyursun duasını tekrar eder, saygılarımızı arz eyleriz efendim.

Maraş Müdafaa-i Hukuk Reisi
Mehmed Ziya

6 C.A. A:7-2-b, D:91, F:2-20.

Maraş'tan Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı⁷

خطبه لری متعاب خانی بو اوغورد هبج بر
فدا کاراقدن چکینه بکته قسم اینک وقلبلرینک
دربنکارندن بوکسه لن بر عزم وایمان ایله محترم
اردویه سلاملرینک ابلاغی متبغ هبشدن حق
ایلك سوزیه اظهار حسیات بتمش و محترم اردوسزک
ظفری حقنده دعالر ایدلرک متبغ نهایت
وبرلشدر .
هیئت مرکزیه رئیس: ضا بلدییه رئیس: ایلانی

سرعتی : ۲۲ آهستوس - عصرلرک تراکم
ایده دبی برلر فلاکت آلتشدن - پاکوب
چقان برملرک غرور و عظمتی آکدبران بر
دهشت وجه بیکه بوکون آلاورله - اعلی طقوز
زاده لرنده سرعتی اصبه سنده بتول ملک
اهایک اشقرا کله قد ایدبان متبغده ملت
و همکله حیات استقلالی محو ایتله مقصد ملور
فانه سله غریب جه سنده آلماق یونانلرک آیلردن
برو اختیار ایشکاری مذبحه حرکانه رفعا محترم
ار و ملک جزم وثبات و متانت خدایستدانه سی
سایه سنده شمدی به قدر هبج بر موقتیت تأمین
ایده مدکاری کی بر دغه اجرا ایشیک ال صول
نجره ناهده عنایت محکوم اوله یقنی کورمش
اوللرندل اسکار عمومی مله اوزرنده حصوله
کلن شوق و لحاظ تأخیری آلتنده ایراد ایدیلان

7 Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280, s. 2.

[Çeviriyazı]

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyâsetine

22 Ağustos 1921

Maraş

Asırların terâküm ettirdiği bir felâket altından silkinip çıkan bir milletin gurur ve azmini andıran bir dehşet ve ciddiyetle bugün alaturka saat dokuz raddelerinde Maraş kasabasında bütün memleket ahâlisinin iştirâkiyle akdedilen mitingde millet ve memleketin hayât-ı istiklâlini mahvetmek maksad-ı mel'unânenesiyle Garb Cebhesinde alçak Yunanlıların aylardan beri ihtiyâr ettikleri mezbuhâne harekâta rağmen muhterem ordunun azim ve sebât ve metânet-i hüdapesendânesi sayesinde şimdiye kadar hiçbir muvaffakiyet temin edemedikleri gibi bu defa icra ettiği en son tecrübenin de akâmete mahkûm olduğunu görmüş olmalarından efkâr-ı umumiye-i millîye üzerinde husûle gelen şevk ve neşat tesiri altında îrâd edilen hitâbeleri müteâkip halk bu uğurda hiçbir fedâkârlıktan çekinmeyeceğine kasem etmek ve kalplerinin derinliklerinden yükselen bir azîm ve îmân ile muhterem orduya selâmlarının iblâğını miting hey'etinden temenni eylemek sûretiyle izhâr-ı hayat etmiş ve muhterem ordunuzun zaferi hakkında dualar edilerek mitinge nihâyet verilmiştir.

Mutasarrıf Refet

Belediye Reisi Lütfi

Hey'et-i Merkeziye Reisi Ziya

[Günümüz Türkçesi]

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

22 Ağustos 1921

Maraş

Asırların biriktirdiği bir felaket altından silkinip çıkan bir milletin gurur ve azmini andıran bir dehşet ve ciddiyetle bugün saat dokuz civarında Maraş kasabasında bütün memleket ahalisinin katılımıyla bir miting düzenlendi. Mitingde, millet ve memleketin bağımsızlığını elinden almak isteyen alçak Yunanlıların Batı Cephesi'nde aylardan beri ordumuzun boğazını sıkmaya çalıştığı, fakat bütün bunlara rağmen muhterem ordumuzun azim, sabır ve kararlılığı sayesinde Yunanlıların şimdiye kadar hiçbir başarı elde edemediği dile getirildi. Yunanlıların son denemesinin de başarısızlıkla sonuçlandığını görmekten doğan coşku ve sevinçle tezahürat ve sloganlar atan halk, bu uğurda hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceklerine dair yemin etmiş ve kalplerinin derinliklerinden yükselen bir azim ve iman ile muhterem orduya selamlarının iletilmesini miting heyetinden istemişlerdir. Muhterem ordumuzun zaferi hakkında dualar edilerek mitinge son verilmiştir.

Vali Refet

Belediye Başkanı Lütfi

Merkez Heyeti Başkanı Ziya

Elbistan'dan Sakarya Savaşı Günlerinde Destek Telgrafı⁸

البلستان : ٢٨ آغستوس — يوكول ساعت
 طوقوزده مامورين ومهموم انشا خلكك اشتراكيله
 بك آتشيل وهيجانلي بر صورنده عند ايديكمز
 منع مقرراني براي اعلان بوجه زبر عرض
 ايده دز :

١- يونانيلرك اشغال ساحه لنده مصوم وسلاحسز
 دين فرد شلرمز حقتده مثلي كورولاماش قتل
 حامله هميره لرمنك تاوس عصمت وعفته
 جنواچه تدرش ايلارينه ومقدسات دينيه ومليه ميره
 شذمانه وقوعبولان تجاوز وحشياه لرته قاشو
 ميثاق مانك حصونه قديرستول موجوديت ماديه
 ومعنويه منفي استعمال ايديرك قوت وسلاحزله
 قاطعه ايتك راجع بادن فداكارلهمه بولنديمزي
 كمال فخرله بيان ايده دز ٢ - بلسده بر انگليز
 خدمتكارندن بقمه يرش اولمايان يونان قراي اولديني
 حالده بتون قوللرله آنا يوردنيزه تجاوز ايدين
 يونان سوزورلرنيك عذورانهمه ملرنيك قارشو
 اولاه وانداد ييغيري به ثانياً تاريخده كي مظمتلي
 شاك ووردكي نائيرون متولد قبايان شهادت
 قائده غاياطه رسلاجه سته مدافعه ايديرك دشمني
 خاك مدلكه مبرر قهرمان وغازي اردو حرك قوشه
 استناد ايدير وباشنده قوماندانلري اوله رقي عموم
 ضابطان وعسكر فردا شلرمز كه درين وسيعي
 حيا عرك لئانه سي اياق اوزره سلام واحقر مانعك
 قبولي رجا ايديز .
 ايرنان مدافعه حقوق جمعي رئيسي محمد بلدي
 رئيسي : عزت

8 Hâkimiyet-i Milliye, 2 Eylül 1921, No: 280, s. 2.

[Çeviriyazı]

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyâsetine

28 Ağustos 1921

Elbistan

Bugün saat dokuzda me'mûrîn ve umûm kazâ halkının iştirâkiyle pek âteşîn ve heyecanlı bir sûrette akdeddiğimiz miting mukarrerâtını berâ-yı îlân ber-vech-i zîr arz ederiz:

1- Yunanlıların işgâl sahalarında ma'sûm ve silahsız din kardeşlerimiz hakkında misli görülmemiş katliamlarla hemşirelerimizin nâmûs-ı ismet ve iffetine canavarca taarruz eylemelerine ve mukaddesât-ı dîniye ve milliyemize şenîâne vukû'bulan tecâvüz-i vahşiyânelerine karşı Mîsâk-ı Millî'nin husûlüne kadar bütün mevcûdiyet-i maddiye ve mânevîyemizi isti'mâl ederek kuvvet ve silahımızla mukâbele etmeye ve îcâb eden fedâkâlığa müheyyâ bulunduğumuzu kemâl-i fahrle beyân ederiz.

2- Başında bir İngiliz hizmetkârından başka bir şey olmayan Yunan kralı olduğu hâlde bütün kuvvetleriyle ana yurdumuza tecâvüz eden Yunan sürülerinin akûrâne hücumlarına karşı evvel Allah ve imdâd-ı Peygamberîye, sâniyen târîhteki azâmetli şânın verdiği te'sîrden mütevellid kaynayan şehâmet-i kanda galeyânla arslancasına müdâfaa ederek düşmanı hâk-i mezellete seren kahraman ve gâzi ordumuzun kuvvetine istinâd eder ve başta kumandanları olarak umûm zâbitân ve asker kardeşlerimize en derin ve samîmi hissiyatımızın nişânesi olmak üzere selâm ve ihtirâmâtımızın kabûlünü ricâ ederiz.

Elbistan Müdâfaa-i Hukûk Cem'iyeti Reisi Mehmed

Belediye Reisi İzzet

[Günümüz Türkçesi]

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

28 Ağustos 1921

Elbistan

Bugün saat dokuzda memurlar ve bütün kaza halkının katılımıyla pek ateşli ve heyecanlı bir şekilde akdettiğimiz mitingde alınan kararları aşağıda arz ederiz:

1- Yunanlıların işgal sahalarında masum ve silahsız din kardeşlerimiz hakkında misli görülmemiş katliamlar hemşirelerimizin namus ve ismetlerine canavarca taarruz etmelerine, dinî ve manevî değerlerimize alçakça tecavüzlerine karşı Misak-ı Milli'nin elde edilmesine kadar bütün maddî ve manevî mevcudiyetimizi kullanarak kuvvet ve silahımızla karşılık vermeye ve gereken fedakârlığa hazır bulunduğumuzu bütün övüncümüzle beyan ederiz.

2- Başında bir İngiliz hizmetkarından başka bir şey olmayan Yunan kralı olduğu halde bütün kuvvetleriyle ana yurdumuza tecavüz eden Yunan sürülerinin kudurmuşçasına hücumlarına karşı evvel Allah ve Peygamberimizin imdadına sonra tarihteki yüce şânın verdiği tesirden doğan kanında kaynayan cesaretle arslanca müdafaa ederek düşmanı hak ettiği zellilikle yere seren kahraman ve gazi ordumuzun kuvvetine dayanır ve başta kumandanları olarak bütün subay ve asker kardeşlerimize en derin ve samimi hislerimizin işareti olmak üzere selam ve saygılarımızın kabulünü rica ederiz.

Elbistan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mehmed

Belediye Başkanı İzzet

Maraş Mebusu Arslan Bey'den Sakarya Zaferini Tebrik Telgrafı⁹

*Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine*

29 Eylül 1921

Milli mücahededede gösterilen manevi yücelik ve şerefin maddi takdiri imkân haricindedir, bunu tarih övgüyle bahsedecektir. Milletin ve vatanın kurtuluşu uğrunda fedakârlığın mükâfatı ise pek yüksek olan gazanın tamamlanmasında gören zat-ı devletlerine milletin verdiği müşirlik rütbesiyle çoktan hak ettiğiniz gazi unvanını tebrik ve başarılarınızın devamını temenni ve saygılarımı sunarım efendim.

Kayseri'de Maraş Mebusu Arslan

⁹ C.A. A:VII-2-b, D:91, F:4-98.

Maraş'tan TBMM'ye Destek Telgrafı¹⁰

*Büyük Millet Meclisi ve Başkumandan
Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine*

22 Ekim 1921

Hâkimiyet ve istiklâlimiz teminat altına alınarak Fransızlarla imzalanan itilafnamenin şan ve şerefle dolu tarihimize milli kudretimizin açık ve canlı bir misalini daha ilave eylediğinden milli hükümetimize ve zat-ı fehmetpenahilerine tebriklerimizi ve şükranlarımızı arz eyleriz. Memleketlerimizin diğer kısımları dahi düşmandan temizlenene ve meşru hukukumuz tasdik edilinceye kadar açtığımız meşru mücahedenin elde edilmesine kadar muzaffer ordumuza madden ve manen yardıma ittihat halinde verdiğimiz kararı bu vesile ile de arz eyleriz.

Maraş Mutasarrıfı Refet
Müftü Mehmed Tevfik
Belediye Reisi Lütfi
Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziye Reisi Ziya

¹⁰ C.A. A:7-2-b, D:91, F:2-19.

Maraş'tan Adana ve Antep'in Kurtuluşu Üzerine Gönderilen Tebrik Telgrafı¹¹

Ankara'da TBMM Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

27 Ekim 1921

Mukaddes fetihlerin hayırlı bir başlangıcı olduğu için mesut günü olan ve neticesi Türk mevcudiyet ve kahramanlığı ortaya koyan Maraş Hadisesinin birinci günü feci bir surette ve yirmi bir ay vahim azaplar içinde kaldıktan sonra Allah'ın yardımıyla elde edilen hayırlı muzafferiyetlerinin güzel semerelerinden olarak Ekim'in yirmi birinci günü Ayıntab serbest bırakılıyor. Yirmi günü her zerre toprağı yüz binlerce düşman vücuduna bedel olamayan sevgili memleketimize kavuştuk. Mukaddes vatanımızın Selameti, necip milletimizin saadeti muzaffer ordularımızın başarılarını devamı zat-ı haydaraneleriyle hayatını feda eden kahraman kumandanlarımızın her türlü zorluktan korunması alçak ve hilekâr düşmanlarımızın ebediyen kahr olması duasıyla zafere ulaşan milletimizin tebriklerini ve saygılarını takdim eyleriz, ferman.

Maraş Belediye Reisi Sabık, Arıfbeyzâde Sıdkı
Tüccardan Şişmanzâde Arif
Kocabaşzâde Naci

¹¹ C.A. A.VII-2-b, D:91, F:2.

Maraş'ın Kurtuluş Yıldönümü Üzerine Gönderilen Teşekkür Telgrafı¹²

[Çeviriyazı]

Büyük Millet Meclisi Riyâsetine

23 Şubat 1338

İstiklâl için attığı ilk hatvede akıttığı kanların bihakkın mükâfâtına nâil olan Maraşlılar, Maraş'ın ikinci sene-i devriye-i istihlâsı olan bugün şehrin her tarafını al bayraklarımızla tezyân ve Câmii Kebîr'de Mevlîd-i Nebvî kıraat ederek ervâh-ı şühedâyâ Fâtihâlar ithâf ve bir hâtıra-i celâdet için kaledeki tarihî bayrağın altında lâyetelzelzele bir azm ile mücehhez olan ordumuzun nusret ve muzafferiyetine ve bakiyye-i aksâm-ı vatanın da istihlâsına dualar okunarak dâvâ-yı millîmizin muvaffakiyetle tetevvücünü deruhde buyuran zât-ı devletlerine hürmet ve tâ'zîmlerinin iblâğına bendenizi tavsît ve pürvekâr bir sekînetle merâsime nihâyet verilmiş olduğu.

Maraş Mutasarrıfı
Edhem

¹² TBMM. ZC. Cilt: 17, 164. İçtima, (23 Şubat 1338/ 23 Şubat 1922).

[Günümüz Türkçesi]

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

23 Şubat 1922

İstiklâl için attığı ilk adımda akıttığı kanların hakkıyla mükâfatına erişen Maraşlılar, Maraş'ın kurtuluşunun ikinci yıldönümü olan bugün şehrin her tarafını al bayraklarımızla süsleyen ve Ulucamii'de Mevlid-i Nebvî okuyarak şehitlerin ruhlarına Fatihalar sunan ve bir kahramanlık anısı için kaledeki tarihî bayrağın altında sarsılmaz bir azim ile donatılan ordumuzun başarı ve zafer kazanmasına ve vatanın geri kalan kısmının da kurtuluşuna dualar okunarak millî dâvâımızın muvaffakiyetle taçlanması görev edinen devlet erkânına hürmet ve saygılarının bildirilmesine bendenizi vasıta kıldıkları ve son derece vakarlı bir şekilde merasime nihayet verilmiş olduğu.

Maraş Valisi
Edhem

2. BÖLÜM

İSTİKLÂL MADALYASI'NIN HİKÂYESİ

İSTİKLÂL MADALYASI FİKRİNİN DOĞUŞU

İstiklâl Madalyası, İmparatorluğun askerî ve siyasi açıdan neredeyse tüm resmi kurulu düzeninin ortadan kalktığı, başkentin bile artık işgal edildiği bir dönemde Anadolu halkının bin bir zorlukla Ankara’da açmayı başardığı ve Türk milletinin istiklâl aşkının sembolü olan Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından henüz zafer bile tam olarak kazanılmamışken zafere olan inancın bir sembolü olarak ihdas edilmiş yeni devletin ilk madalyasıdır.

Türk milletinin İstiklâl Harbi sırasında gösterdiği direnişi ve bağımsızlık mücadelesini onurlandırmak amacıyla Büyük Millet Meclisi tarafından oluşturulan bu madalya, İstiklâl Harbi’nin ardından bağımsızlık uğruna çarpışanların kahramanlıklarını ölümsüzleştirme ihtiyacı ile hazırlamıştır. Bu bağlamda, TBMM’nin, İstiklâl Harbi’nde yer alanları onurlandırmak için özel bir sembol oluşturma çabası, İstiklâl Madalyası’nın manevi değerini güçlendiren bir temel olmuştur.

Madalyanın yasal dayanağı, 29 Kasım 1920 tarihinde çıkarılan 66 Sayılı Kanun’dur¹. Bu kanun, İstiklâl Harbi’ne katılan askerî ve sivil bireylerin yanı sıra tüm milletin gösterdiği fedakârlıkları da hatırlamayı amaçlamaktadır. Kanun, daha sonraki ek maddeleriyle İstiklâl Madalyası’nın kimlere verileceğini, hangi

1 Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1920). İstiklâl Madalyası Kanunu (Kanun No. 66, Kabul Tarihi: 29 Kasım 1920). Resmî Gazete, 4 Nisan 1921 (9). Düstur, Tertip: 3, Cilt: 1, s. 111.

şartlarda hak edileceğini ve nasıl takdim edileceğini de detaylı olarak açıklamıştır. Böylece, İstiklâl Mücadelesi'ne katılan ve zaferin kazanılmasında büyük yararlılıkları olan herkesin emeğinin ve mücadelesinin takdir edilmesi için yasal bir ereve oluşturulmuştur.

İstiklâl Madalyası, sadece bir ödül ya da madalya olmanın ötesinde, Türk milletinin vatan ve din uğruna gösterdiği azim ve kararlılığı da sembolize eder. Bu madalya, savaşın yalnızca cephede kazanılmadığını; bütün bir milletin birlikte verdiği emekle başarıya ulaşıldığını gösteren bir simge hâline gelmiştir. TBMM'nin bu madalyayı takdim etmesi, İstiklâl Harbi'nde gösterilen çabanın manevi bir karşılığı olarak düşünülebilir. Bu nedenle, İstiklâl Madalyası hem İstiklâl Harbi gazileri hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık idealleri için önemli bir simge olarak tarihteki yerini almıştır.

İstiklâl Madalyası'nın, yasal dayanağının yanı sıra, taşıdığı manevi anlam da dikkat çekicidir. Bu madalya, her şeyden önce, İstiklâl mücadelesine destek verenlere duyulan derin minnetin bir göstergesidir. İstiklâl Harbi'nde canını ortaya koyan, cephede ve cephe gerisinde halkın bağımsızlığı için mücadele eden herkesin çabasına verilen bu madalya, bugün de İstiklâl ruhunun yaşatılması açısından önemli bir sembol olarak kabul edilmektedir.

Yeni devletin ihdas ettiği ilk madalya olması açısından da daha zafer bile kazanılmamışken ihdas edilmesi açısından da önemli bir yere haizdir.

MADALYA KANUN TEKLİFİNİN MECLİS'E GETİRİLMESİ

Başkent İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesinin ardından mevcut Millet Meclisi'nin nerede toplanması gerektiğine dair tartışmalar, yeni meclisin, düşman bölgelerinden uzak, işgal edilmemiş ve Anadolu'nun tam ortasında bulunan Ankara'da toplanması şeklinde karara bağlanmıştı. Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisi, Anadolu'nun her tarafındaki milli mücadele hareketlerini desteklemiş ve organizasyonu büyük başarıyla sürdürmüştür.

İçerisinde Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin bazı üyelerinin de olduğu Büyük Millet Meclisi, Anadolu'nun hemen her bölgesinden ileri gelenlerin seçilip gönderildiği ve millet iradesini tam anlamıyla yansıtan bir mücadele ve düzen merkezi olmuştu. Büyük Millet Meclisi, Milli Mücadele'yi tek elden ve nizami bir şekilde sürdürüp bütün işgalci güçleri Türk topraklarından söküp atan ve İstiklâli kazanan 'kurucu' bir meclisti.

23 Nisan 1920'de açılan bu meclis, yoğun mesai ve üstün çalışma ile bir yandan Milli Mücadele'yi yürütüyor diğer yandan da herkesin kesin bir inanişla bağlı olduğu zaferden sonrasını planlıyordu. İstiklâl Madalyası, işte bu kurucu meclisin, açılışının beşinci ayında bir oturumda gündeme getirilmiş ve uzun muhavereler neticesinde cesamet kazanmıştı.

Saruhan Mebusu Mustafa Necati Bey'in 12 Ağustos 1920'de Büyük Millet Meclisi'ne verdiği kanun teklifi ile İstiklâl Madalyası'nın, yeni devletin ilk madalyası olarak tarihe çıkışı başlamış oluyordu.

Mustafa Necati Bey'in gerekçesini de açıkladığı kanun teklifine Mecliste itiraz edildi elbette. İtirazın gerekçeleri iki ana başlıkta toplanıyordu. Birincisi, kanun teklifinin ilk halinde 'madalya' değil, 'hediye' ifadesi yer alıyordu. İtiraz eden milletvekillerinin gerekçesi de açıktı; vatan hizmeti maddi bir bedelle taltif edilemez ve ayrıca Bursa ve İzmir işgal altındayken böyle bir hediye takdimi doğru kabul edilemezdi.

İkinci itiraz noktası ise bir tashihi içeriyordu; böyle bir hediye yerine, Büyük Millet Meclisi'ne konulacak bir anıt levha ile (levha-i iftihare) isimlerin kaydedilmesi yeterli olacaktı.

Meclis Layiha Encümeni'ne (komisyon) gönderilen teklifin görüşülmesi, kanun teklifinin 'karışıklığı' asıl sebep olmak üzere ve zaten hâlihazırda Meclis tarafından yararlılık gösteren askerin ödüllendirildiği gerçeği de göz önünde bulundurularak 18 Ağustos'a ertelendi.

Encümen'in kararı üzerine 2-20 Ekim tarihleri arasında bir dizi toplantı yaparak kanun tasarısını 'hediye'den 'madalya'ya çeviren ve veriliş şartlarını netleştiren Milli Müdafaa Encümeni, Diyarbakır Mebusu Hacı Şükrü başkanlığında tasarıyı kanuna dönüştürecek nihai düzenlemeyi yapmış oluyordu.

Milli Müdafaa Encümeni'nin 24 Ekim 1920 tarihli Esbab-ı Mucibe Lahiyası'na göre madalya dört sınıf olarak planlandı. Madalyanın kalıbı aynı olmakla beraber, kurdeleleri, veriliş gerekçesine göre 4 ayrı kategoride planlanacaktı. Buna göre,

- Cephede yararlılık gösterenlere: **Kırmızı**
- Cephe gerisinde yararlılık gösterenlere: **Beyaz**
- Büyük Millet Meclisi çatısı altında bulunanlara: **Yeşil**
- Hem cephede hem de Millet Meclisi'nde bulunanlara ise: **Kırmızı-Yeşil**

kurdeleli madalyalar takdim edilecekti.

Kanun tasarısı, nihai haliyle 28 Kasım 1920'de Meclis'te görüşülmeye başlandı. Teklifin kabulü sürecinde metinde bazı tasarruflar yapıldı. İlk maddeye, madalyanın tevcihinden önce şehit düşenlerin ailesine verileceği cümlesi eklendi. Böylece 29 Kasım 1920'de, İstiklâl Harbi'nde yararlılık gösterenlere madalya tevcihine dair teklif kanunlaşmış oldu.

İstiklâl Madalyası'nın Ceride-i Resmiye'de İlan Edilmesi²

İstiklâl Harbi'nde üstün gayretle yararlılık gösterenlere verilecek İstiklâl Madalyası ile ilgili kanun metninin yer aldığı resmî gazete.³

2 Ceride-i Resmiye: Cumhuriyet döneminin resmî gazetesi ise İstiklâl Savaşı'nı yürütmek üzere Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi tarafından 7 Ekim 1920'de kuruldu. Gazetenin ilk sayısı kuruluşundan dört ay sonra 7 Şubat 1921 tarihinde Ceride-i Resmiye adıyla yayımlanırken, bugün hala kullanılan Resmî Gazete ismini 17 Aralık 1927'de aldı. Osmanlı döneminde çıkan Takvim-i Vekayi dünyanın en eski resmî gazetelerinden biridir. II. Mahmud döneminde 11 Kasım 1831 yılında Takvim-i Vekayi adıyla haftada bir gün yayınlanan gazete bugünkü Resmî Gazete'nin öncüsüdür.

3 Kuruluş Safhasında Belgelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ankara: TBMM Basımevi, 1. Baskı, Ocak 2021.

نومرو ٦٦ :

استقلال مديالهي قانوني

ماده ١ — استقلال مديالهي بالقفل قطعه باشند (جبهه ويا داخني عصيانري تكييده) آثار حماست و فراكاري كوسترن اركان امرا و ضابطان و افراد و ملي قهرمان و جبهه كبر و سنده مقصد علويك حصولي بچون اعظمي ابراز مساعي ايدانله ، استقلال ملي اوغورنده قداي حيات ايدن شهدانكده اكبر اولادينه و پايانله سته و يريلور .

ماده ٢ — دعواي بحق و مشروعي اعززي احضار و بوني مذاقعه ايدن بيوك ملت مجسسي اعضا لرته بر مديالهي و يريلور .

ماده ٣ — برنجي ماده موجدجه مديالهي خذنه كسب استحقاق ايدانرك اسباب موجبيني كوسترن اسباب هيت و كيله كوديلور . هيتجه موافق كورولدكن سكره بيوك ملت مجلسنجه قبول و تصديقي حالته اعطا اولور .

ماده ٤ — بيوك ملت مجلسنك منعقد بولنديني محله مجلس حضورنده و مجلس رئيسي طرفدن ، طشهر لده الكييك قوماندان و ملكيه ماموري حضوريله و مراسم مخصوصه ايله مديالهي كسب استحقاق ايدن عسكرايه قوماندان و ملكيه ماموري طرفدن تعليق اولور .

ماده ٥ — بيوك ملت مجلسي اعضا لرته و يريلهك مديالهيك شريدي يشيل و جبهه بولانلرك قرضي و جبهه كيريسده اولانلرك بياض و لاجق شوقدركه مبعوث اولوبده عين زمانده جبهه بالقفل خدمان مسيق و برنجي ماده موجدجه مديالهي كسب استحقاق ايدانلرك شريدي نصفي يشيل و نصف ديكرى قرضي اوله جقد . و جوبادهكي تكليف مجلس رئيسك نهاسيله بيوك ملت مجلسنجه قبول و تصديقي لارمدر .

ماده ٦ — اشبو مديالهي صاغ مه اوزر بيه و هر كون تعليق اولور .

ماده ٧ — جنوق مدنيه دن اسقاط و جنايه عهكوم اولانلرك حق تعليق اوله ماز . فقط مديالهي خاطره اوله رق و زينه سته انتقال ايندر .

ماده ٨ — يالكز برنوع اولان اشبو مديالهيك شكلي و شريدي برنومرولو لوحهده كوسترنشدر .

ماده ٩ — افراد كوچوك ضابطان و ضابطان مستتا اولق اوزره مديالهي خرجي اوله رق اوج ليرا آلور .

ماده ١٠ — اشبو مديالهي اصحابه و مامورين ملكيه و عسكريه ايله بالاموم ضابطه و سائر طرفدن حرمت مخصوصهده بوليله جقد .

ماده ١١ — اشبو قانونك اجراي احكامنه بيوك ملت مجلسي ماموردر . اشبو قانون تاريخ نشرندن اعتباراً سرعي الاجرادر .

١٧ ربيع الاول ١٣٣٩ ٢٩ تشرين ثاني ١٣٣٦
اجتماع ١٠٥ جلسه ١

٣٠ - ١١ - ٣٦ تاريخ و ٢٥٨ نومرولي تذكره ايله هيت و كيله رياست جيله سته يازلشدر .

نومرو ٦٧ :

مذاقعه مليه بودجه سته ، اوج مليون ليرا علاوه سته

دائر قانون

ماده ١ — مذاقعه مليه و كالنتك ملبوسات و تجهيزات فصله ايكي مليون و تقليات فصله رملين كه جمعا اوج مليون ليرا لك مجموع بودجه دن محسوبي اجرا ايدانك و زره ٢١ تشرين اول ١٣٣٦ تاريخي ايكي آيلق موقت بودجه ضميمه صرفه ماذونيت و يرلشدر .

ماده ٢ — اشبو قانون تاريخ نشرندن معتبردر .

ماده ٣ — اشبو قانونك اجراي مديالهي و ماله و كاللاري ماموردر .

٢٢ ربيع الاول ١٣٣٩ ٤ كانون اول ١٣٣٦

اجتماع ١٠٨ جلسه ١

٥ - ١٢ - ٣٦ تاريخ و ٢٦٨ ، ٧٦٩ ، ٧٨٠ نومرولي تذكره لره هيت و كيله رياسته و منافعه مليه و ماله و كالنتك جيله سته يازلشدر .

نومرو ٦٨ :

كيره سون مستقل لواسي تشكيكه دائر قانون

ماده ١ — مركزي كيره سون اولق تيره بولي ، كوره له قضاري ايله قره حصار شرقي سنجافته مربوط قيريق ناحيه سي الحاق ايدانك صورتيه كيره سون مستقل لواسي تشكيل ايدلشدر .

ماده ٢ — اشبو قانون احكامنك اجرا سته هيت و كيله ماموردر .

ماده ٣ — اشبو قانون تاريخ نشرندن معتبردر .

٢٢ ربيع الاول ١٣٣٩ ٦ كانون اول ١٣٣٦

اجتماع ١٠٨ جلسه ١

٥ - ١٢ - ٢٦ تاريخ و ٢٧٩ نومرولي تذكره ايله هيت و كيله رياست جيله سته يازلشدر .

نومرو ٦٩ :

اردو مستقل لواسي تشكيكه دائر قانون

ماده ١ — مركزي اردو اولق اوزره جانيك سنجافته مربوط قانس و اونييه قضالرينك ربط و الحاق صورتيه اردو مستقل لواسي تشكيل ايدلشدر .

ماده ٢ — اشبو قانون احكامنك اجرا سته هيت و كيله ماموردر .

ماده ٣ — اشبو قانون تاريخ نشرندن معتبردر .

٢٢ ربيع الاول ١٣٣٩ ٦ كانون اول ١٣٣٦

اجتماع ١٠٨ جلسه ١

٥ - ١٢ - ٣٦ تاريخ و ٢٧٨ نومرولي تذكره ايله هيت و كيله رياسته جيله سته يازلشدر .

نومرو ٧٠ :

كنج سنجانك مستقل ادارهي حقهده قانون

ماده ١ — كنج سنجانغ مستقل اداره ايديله جكد .

[Çeviriyazı]

Numro: 66

İstiklâl Madalyası Kânûnu⁴

Madde 1: İstiklâl Madalyası bi'l-fiil kıt'a başında (cebhede veya dâhilî isyanları teskînde) âsâr-ı hamâset ve fedâkârî gösteren erkân-ı ümerâ ve zâbitân ve efrâd ve millî kahramanlar ve cebhe gerisinde maksad-ı ulvînin husûlü için a'zamî ibrâz-ı mesâî edenlere, istiklâl-i millî uğurunda fedâ-yı hayât eden şühe-dânın da ekber evlâdına veya ailesine verilir.

Madde 2: Da'vâ-yı muhikk ve meşrûumuzu ihzâr ve bunu müdâfaa eden Büyük Millet Meclisi a'zâlarına birer madalya verilir.

Madde 3: Birinci madde mûcibince madalya ahzına kesb-i istihkâk edenlerin esbâb-ı mûcibesini gösterir inhâlar Hey'et-i Vekîleye gönderilir. Hey'etce muvâfık görüldükden sonra Büyük Millet Meclisince kabûl ve tasdîki hâlinde i'tâ olunur.

Madde 4: Büyük Millet Meclisinin mün'akid bulunduğu mahâlde meclis huzûrunda ve meclis reisi tarafından, taşralarda en büyük kumandan ve mülkiye me'mûru huzûruyla ve merâsim-i mahsûsa ile madalyaya kesb-i istihkâk eden asker ise kumandan ve mülkiyeden ise mülkiye me'mûru tarafından ta'lîk olunur.

Madde 5: Büyük Millet Meclisi a'zâlarına verilecek madalyanın şeridi yeşil ve cebhede bulunanların kırmızı ve cebhe gerisinde olanların beyaz olacak, şu kadar ki meb'ûs olub da aynı zamanda cebhede bi'l-fiil hidemâtı mesbûk ve birinci madde mûcibince de madalyaya kesb-i istihkâk edenlerin şeridi nısfı yeşil nısf-ı diğeri kırmızı olacaktır. Ve bu bâbdaki teklif, meclis reisinin inhâsıyla Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdîki lâzımdır.

⁴ Kanun Numarası: 66. Kabul Tarihi: 29 Kasım 1920. Yayımlandığı Resmî Gazete: 4 Nisan 1921, sayı: 9, s. 3.

Madde 6: İşbu madalya sağ meme üzerine ve her gün ta'lîk olunur.

Madde 7: Hukûk-ı medeniyeden iskât ve cinayetle mahkûm olanların hakk-ı ta'lîki olamaz. Fakat madalya hâtıra olarak veresesine intikâl eder.

Madde 8: Yalnız bir nev' olan işbu madalyanın şekli ve şeridleri bir numrolu levhada gösterilmiştir.

Madde 9: Efrâd [ve] küçük zâbitân ve zâbitân müstesnâ olmak üzere madalya harcı olarak üç lira alınır.

Madde 10: İşbu madalya ashâbına ve me'mûrîn-i mülkiye ve askeriye ile bi'l-umûm zâbita ve sâire tarafından hürmet-i mahsûsada bulunulacaktır.

Madde 11: İşbu kânûnun icrâ-yı ahkâmına Büyük Millet Meclisi me'mûrdur. İşbu kânûn târîh-i neşrinden i'tibâren mer'iyü'l-icrâdır.

17 Rebîü'l-evvel [1]339 / 29 Teşrîn-i Sâni [1]336

İctimâ' 105, Celse 1

* 30.II.[1]36 târîh ve 758 numrolu tezkere ile Hey'et-i Vekile Riyâset-i Celîlesine yazılmışdır.

[Günümüz Türkçesi]

Numara: 66

İstiklâl Madalyası Kanunu

Madde 1: İstiklâl Madalyası, bilfiil askerî kıta başında (cephede veya iç isyanların bastırılmasında) cesaret ve fedakârlık gösteren komutanlar, subaylar, erler, millî kahramanlar ve cephe gerisinde yüce amaçların gerçekleşmesi için üstün gayret sarf edenler ile bağımsızlık uğrunda hayatını feda eden şehitlerin de en büyük çocuğuna veya ailesine verilir.⁵

Madde 2: Hakiki ve meşru davamızı hazırlayan ve bunu müdafaa eden Büyük Millet Meclisi üyelerine birer madalya verilir.

Madde 3: Birinci madde gereği madalya almaya hak kazananların gerekçelerini gösterir belgeler Vekiller Heyeti'ne (Bakanlar Kurulu'na) gönderilir. Madalya, heyetçe uygun görüldükten sonra Büyük Millet Meclisi'nce de kabul ve tasdiki hâlinde verilir.

Madde 4: Büyük Millet Meclisi'nin toplandığı yerde ve meclis huzurunda başkan tarafından, taşralarda ise en büyük komutan ve mülkiye memuru huzurunda ve özel bir törenle madalyaya hak kazanan asker ise komutan, mülkiyeden ise mülkiye memuru tarafından takılarak sahibine verilir.

5 Birinci madde değişikliği: Kanun Numarası: 525/1. Kabul Tarihi: 7 Cemâziye'l-Evvel 1343 / 4 Kânûn-ı Evvel 1340 (4 Aralık 1924). Yayımlandığı Resmi Gazete: 7 Kânûn-ı Sâni 1341 (7 Ocak 1925), sayı: 81, s. 1.

“Birinci Madde: İstiklâl Madalyası, bi'l-fiil kıt'a başında, cephede veya dâhili isyanları (iç isyanları) teskinde (bastırmada) hamâset (cesaret) ve fedakârı, âsârı gösteren erkân-ı ümera (komutanlar) ve zâbitân (subaylar) ve efrâd (erler) ve millî kahramanlara ve cephe gerisinde ulvî maksadın husûlü (yüce amaçların gerçekleşmesi) için amaçlar mesâi ibrâz edenlere (çalışanlara) ve istiklâl-i millî (bağımsızlık) uğrunda fedâ-yı hayât (hayatını feda) eden şehidlerin büyük oğluna, yoksa büyük kızına, yoksa pederine (babasına), o da yoksa vâlidesine (annesine), o da yoksa zevcesine (eşine) verilir.”

Madde 5: Büyük Millet Meclisi üyelerine verilecek madalyanın şeridi yeşil, cephede bulunanların kırmızı ve cephe gerisinde olanların beyaz olacaktır. Bununla birlikte milletvekili olup da aynı zamanda cephede bilfiil hizmetleri görülen ve birinci madde gereği madalyaya hak kazananların şeridinin yarısı yeşil ve yarısı kırmızı olacaktır. Bu konuda meclis başkanının teklifi ve Büyük Millet Meclisi'nin kabul ve tasdiki lazımdır.

Madde 6: İşbu madalya sağ göğüs üzerinde ve sürekli takılacaktır.⁶

Madde 7: Medeni haklardan mahrum olanlar ile cinayetten mahkûm edilenlerin madalyayı taşıma hakkı yoktur. Fakat madalya hatıra olarak vârislerine intikal eder.

Madde 8: Yalnız bir çeşit olan işbu madalyanın şekli ve şeritleri bir numaralı tabloda gösterilmiştir.

Madde 9: Erler, astsubaylar ve subaylar hariç madalya harcı olarak üç lira alınır.

Madde 10: İşbu madalya sahiplerine mülkiye ve askeriye memurları ile tüm subay ve diğerleri tarafından hürmet gösterilecektir.

Madde 11: İşbu kanunun icrasına Büyük Millet Meclisi memurdur. İşbu kanun yayım tarihinden itibaren geçerlidir.

29 Kasım 1920

Toplantı 105, Oturum 1

* 30 Kasım 1920 tarih ve 758 numaralı tezkere ile Vekiller Heyeti (Bakanlar Kurulu) Başkanlığı'na yazılmıştır.

6 Madde değişikliği: Kanun Numarası: 607. Kabul Tarihi: 14 Ramazan 1343 / 8 Nisan 1341 (8 Nisan 1925). Yayımlandığı Resmî Gazete: 14 Nisan 1341 (14 Nisan 1925), sayı: 92, s. 81.

“Altıncı Madde: İşbu madalya, sağ meme üzerine ve her gün ta’lik edilebilir (takılabilir).”

Ek Maddeler⁷

- **Ek Madde 1** (12/12/1923 tarih ve 381 sayılı kanunun numarasız maddesi olup ek maddeye çevrilerek numaralandırılmıştır)

İstiklâl Madalyası, İstiklâl mücadelesinin başladığı 15 Mayıs 1919 tarihinden nihayete erdiği 1 Kasım 1922 tarihine kadarki süreçte bağımsızlık mücadelesinde fevkalâde hizmet ve fedakârlık gösterenlere verilir.

- **Ek Madde 2** (4/12/1924 tarih ve 525 sayılı kanunun 2. maddesi hükmü olup ek madde hâline getirilmiştir.)

Vefat eden İstiklâl Madalyası sahiplerinin madalyaları, erkek çocuklarının en büyüğüne, yoksa kız çocuklarının en büyüğüne, yoksa babasına, o da yoksa annesine, o da yoksa eşine geçer. Mirasçı bulunmadığı durumda diğer akrabaya devredilir.

- **Ek Madde 3** (4/12/1924 tarih ve 525 sayılı kanunun 3. maddesi hükmü olup ek madde hâline getirilmiştir.)

29 Kasım 1920 tarihli kanunun yedinci maddesindeki intikal, ikinci maddeye göre uygulanır.

- **Ek Madde 4** (30/5/1926 tarih ve 869 sayılı kanunun 2. maddesi hükmü olup ek maddeye çevrilerek numaralandırılmıştır)

15 Mayıs 1919'dan İzmir'in kurtulduğu 9 Eylül 1922'ye kadar Milli Mücadele'ye katılan orduda veya jandarmada görev almış olan ve İstiklâl Madalyası almamış kişilere, vefat etmişse ailesine kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası verilir. Madalya almaya hak kazanmasına rağmen madalyayı alamadan vefat edenlerin madalyaları ise en büyük oğluna, yoksa en büyük kızına, o da yoksa babasına, o da yoksa annesine, o da yoksa eşine, o da yoksa sırasıyla mirasçılarına verilir.

⁷ Devam eden tarihlerde ve sonrasında da İstiklâl Madalyası Kanunu'nda çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

- **Ek Madde 5** (30/5/1926 tarih ve 869 sayılı kanunun 3. maddesi hükmü olup ek maddeye çevrilerek numaralandırılmıştır)

Milli Mücadele'ye katılan ve beyaz şeritli İstiklâl Madalyası alan ordu mensuplarının şeritleri kırmızıya çevrilir.

- **Ek Madde 6** (30/5/1926 tarih ve 869 sayılı kanunun 4. maddesi hükmü olup ek maddeye çevrilerek numaralandırılmıştır)

Yapılacak madalya teklifleri, Cumhurbaşkanı onayı aldıktan sonra Millî Savunma Bakanlığı tarafından düzenlenir ve sahiplerine verilir.

- **Ek Madde 7** (30/5/1926 tarih ve 869 sayılı kanunun 5. maddesi hükmü olup ek maddeye çevrilerek numaralandırılmıştır)

Medeni haklardan mahrum, suçlu olan, casusluk yapan veya ordu-dan firar edenler Ek Madde 4'ten faydalanamaz.

- **Ek Madde 8** (26/2/1927 tarih ve 977 sayılı ek kanunun 1. maddesi hükmü olup ek madde olarak numaralandırılmıştır.)

İstiklâl Madalyası almak için yapılan müracaatlar 1 Kasım 1926 tarihine kadar geçerlidir.

- **Ek Madde 9** (26/2/1927 tarih ve 977 sayılı ek kanunun 2. maddesi hükmü olup ek madde olarak numaralandırılmıştır.)

Büyük Millet Meclisi'nin yapacağı incelemeler zamana bağlı değildir.

- **Ek Madde 10** (26/2/1927 tarih ve 977 sayılı ek kanunun 3. maddesi hükmü olup ek madde olarak numaralandırılmıştır.)

Bağımsızlık uğruna hayatını feda eden milisler ve sivillerin ailelerine kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası'nın verilmesine 30 Mayıs 1926 tarih ve 869 numaralı kanun gereğince (Müdâfaa-i Milliye Vekâleti) Millî Savunma Bakanlığı yetkilendirilmiştir.

- **Ek Madde 11** (26/1/1939 tarih ve 3579 sayılı kanunun 1. maddesi hükmü olup ek madde olarak numaralandırılmıştır.)

15 Mayıs 1919'dan İzmir'in kurtuluş tarihi olan 9 Eylül 1922'ye kadar millî orduda görev almış alay sancaklarına birer İstiklâl Madalyası verilir.

İLK İSTİKLÂL MADALYALARININ TEVCİHİ

İstiklâl Madalyası, kanun metninden anlaşılacağı üzere tespit ve tayin edilecek “fedakârlık ve üstün hizmet” esasına göre ‘gerçek kişilere’ verilmek üzere ihdas edilmişti.

İlk İstiklâl Madalyalarının verilmesi teklifin kanunlaşmasından ancak bir yıl sonra gerçekleşebildi. İlk madalyalar Sakarya Zaferi sonrası 29 Eylül 1921’de verildi. Muharebedeki komutanların teklifi, Encümen’in denetimi sonrası Meclis tarafından onaylanarak ilk İstiklâl Madalyaları 234 kişiye tevcih edildi.⁸

- En kıdemli subay olarak ilk İstiklâl Madalyası’nın sahibi Yusuf İzzet Paşa olmuştur. Yusuf İzzet Paşa, ordudaki görevinin yanı sıra aynı zamanda milletvekili de olduğundan ilk kırmızı-yeşil şeritli madalyanın da sahibi olmuştur.
- İlk kırmızı kurdeleli madalyanın sahibi ise Albay Selahaddin Adil olmuştur.
- İlk beyaz kurdeleli İstiklâl Madalyası’nın sahibi ise Beşinci Tümen’in doktoru Yarbay Çengelköylü Ali Rıza Bey olacaktır.
- Doktorlar dışında ilk beyaz kurdeleli İstiklâl Madalyası alan kişilerden biri de bir Alay imamıdır. 156. Alay’ın fahri müftüsü Kırkağaçlı Kâmil Efendi ilk İstiklâl Madalyası alan kişilerdendir.

8 TBMM ZC., C 13, İçt. 83, 29.09.1337.

1 Kasım'da ise yine Sakarya Savaşı dolayısıyla tespit edilen 27 kişi İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmiştir.⁹

Böylelikle ilk İstiklâl Madalyaları sahiplerini bulurken, TBMM'nin ileri tarihlerde alacağı benzer ek kararlarla İstiklâl Madalyası almaya hak kazananların sayısı artış göstermiştir. Ancak İstiklâl Madalyaları henüz üretilmediği, hatta tasarlanmadığı için belirlenen bu isimlere madalya yerine sadece 'Madalya Beratları' takdim edilmiştir.¹⁰

İstiklâl Harbi süresince toplamda yaklaşık olarak 1570 adet İstiklâl Madalyası verildi. Bunların büyük kısmı, yaklaşık 1236 adeti, Büyük Taarruz ve sonrasındaki takip hareketlerinde görevli subaylar için teklif edilip verilmiştir.¹¹ Rakamlardaki bu orantısızlık İstiklâl Harbinin diğer cephelerindeki asker ve sivil erkanı incitmekle sonuçlanacaktı. Özellikle Batı Cephesi dışında hemen neredeyse tüm Kuva-yı Milliye'ler, rahatsızlıklarını dile getirecektir.

Ortaya çıkan bu sorunu çözmek amacıyla 24 Ocak 1924 yılında kabul edilen 400 sayılı kanun ile "Milli kumandan ve rüesa ile mücahid ve mücahidelere" de "İstiklâl Madalyası verilir", kararı alındı. Böylece ortaya çıkan sorun nispeten çözülmüş oluyordu.

9 TBMM ZC., C 14, İkt. 103, OL.II.1337.

10 Madalyaların üretilip sahiplerine teslim edileceği en erken tarih, 23 Mart 1925 Pazartesi günü olacaktır. TBMM'de yapılan törenin ardından ilk İstiklâl Madalyaları sahiplerine verilmeye başlanmıştır.

11 Mesut Uyar, *Bir Asrın Ardından İstiklâl Madalyası*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022.

İSTİKLÂL MADALYASI'NIN TASARIM SÜRECİ

Madalyanın tasarım aşamasında nasıl bir yöntem izlendiği, beklenti tarifi yapılıp yapılmadığı, süreci kimlerin nasıl yürüttüğüne dair detaylı bilgiler ne yazık ki elimizde mevcut değil. Ancak eldeki somut bilgilere istinaden, ilk tasarımın A. Safvet imzalı bir sanatçı tarafından yapıldığını biliyoruz.

İlk tasarıya eklenen ve detaylı çizimleri gösteren levha, kanun teklifinde de yer almaktadır.¹²

A. SAFVET İMZALI İLK MADALYA TASARIMLARI

Kırmızı, Yeşil ve Beyaz şeritli madalyaların İlk İstiklâl Madalyası Kanunu'na ekli görselleri, A. Safvet imzasıyla (29.11.1920):

Bu madalya tasarımının ön yüzünde hilal üzerine, büyükçe “İstiklâl Madalyası” yazısı, hilal ile yıldızın içinde ise “Nasrun minallâhi ve fethun karîb¹³, 1338”¹⁴ âyeti yazmaktadır.

¹² İstiklâl Madalyası: Tarihçesi ve Tanımı, Türkiye Muharip Gaziler Derneği, Ankara, 1980.

¹³ Saff Suresi'nin 13. âyetinde geçen bu ifade “Allah'tan bir yardım ve yakın bir zafer” anlamına gelir. Bu âyet, Müslümanlara Allah'ın yardımının ve zaferin yakın olduğunu müjdeleyen bir ifadedir. İslâm tarihinde özellikle savaşlarda ve mücadelelerde Müslümanlara moral ve umut vermek için sıkça tekrar edilen bir âyet olmuştur. Bu ifade, Müslüman toplumlarda Allah'ın yardımına güvenmeyi ve zorluklar karşısında sabırlı olmayı teşvik eden bir anlam taşımaktadır.

¹⁴ 1338 (1922).

Madalya tasarımının arka yüzünde ise üstte “Büyük Millet Meclisi”, altta ise “İstiklâl ve İstihlas-ı vatan uğrunda ibrazı edenlere mahsustur” yazmaktadır.

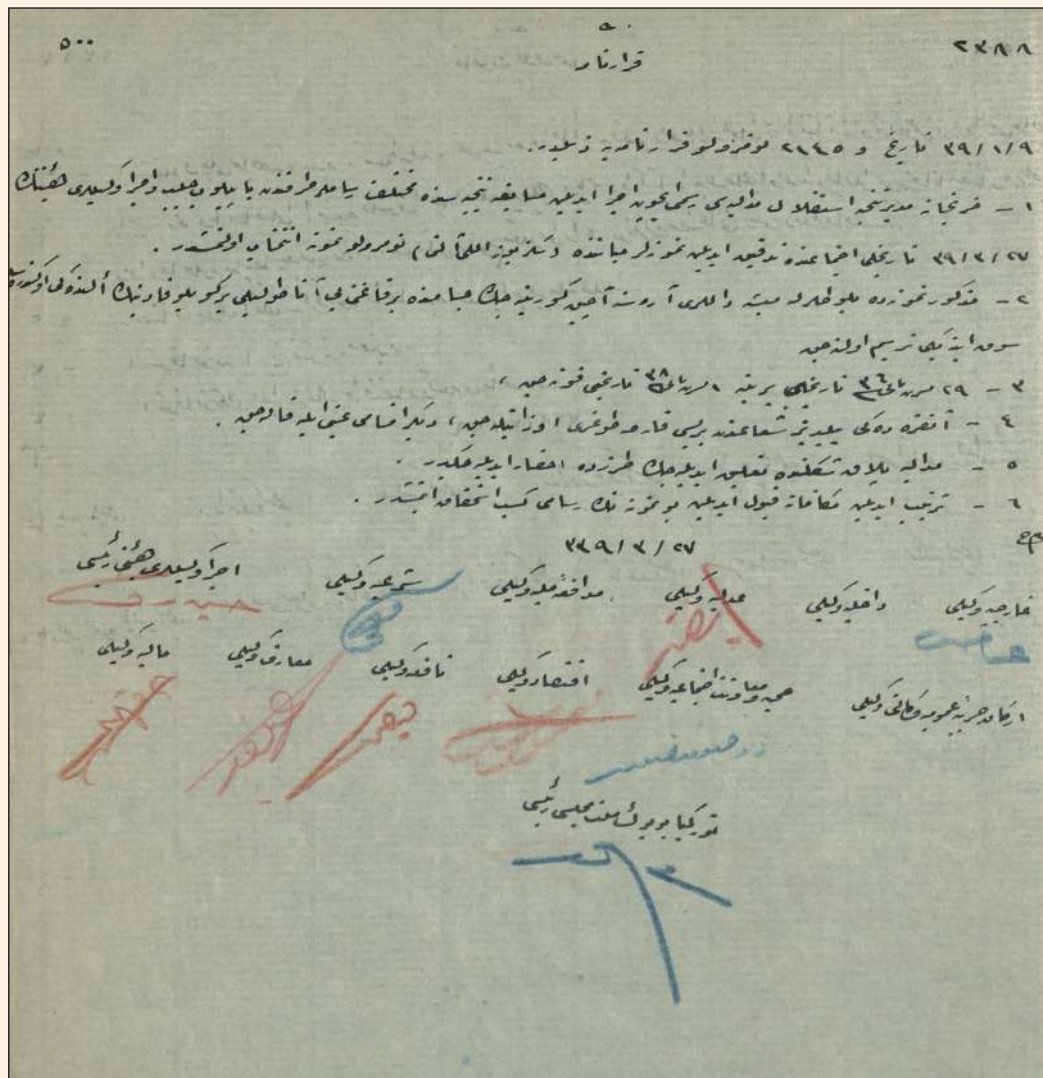
Boş bırakılan kısımda,

- Kırmızı kurdeleli madalyalarda “fedakâr”
- Yeşil kurdeleli madalyalarda “gayret”
- Beyaz kurdeleli madalyalarda ise “hamiyet”

kelimeleri eklenmesi kararlaştırılmıştır. Ancak zaferin elde edilmesi ve ardından Cumhuriyet’in ilanı sonrası bu tasarımdan vazgeçilecektir.

1923 yılında bir kararname ile Darphane’ye madalya tasarımı için bir yarışma düzenleme yetkisi verilecek ve bu kararnamede tasarım ile ilgili esaslar da özellikle belirtilecektir.

İstiklâl Madalyası Resmi İçin Açılan Yarışmayı Kazanan 856 Numaralı Resim Üzerinde Değişiklik Yapılması ve Ressamına Verilecek Ödülün Tespiti (27/03/1923)

KARARNÂME

2388

9/1/39 tarih ve 2145 numarolu kararnâmeye zeyldir.

1- Darbhâne Müdiriyyetince İstiklâl Madalyası resmi için icrâ edilen müsâbaka neticesinde muhtelif ressamlar tarafından yapılp celb ve İcrâ Vekilleri Hey'eti'nin 27/3/39 tarihli ictimâında tedkik edilen numûneler meyânında (sekizyüzellialtı) numarolu numûne intihâb olunmuşdur.

2- Mezkûr numûnede bulutlarla meşe dalları arasına açık görünecek cesâmetde bir kağınyı Anadolu'lu bir köylü kadının elindeki öğenderesiyle sevk itdiği tersim olunacak.

3- 29 Teşrin-i Sâni 36 tarihi yerine 1 Teşrin-i Sâni 38 tarihi konacak,

4- Ankara'daki yıldız şu'âından birisi Kars'a doğru uzatılacak, diğer aksâmı aynı ile kalacak.

5- Madalya plâk şeklinde ta'lîk idilecek tarzda ihzâr idilecektir.

6- Tertîb idilen mükâfâta kabul idilen bu numûnenin ressamı kesb-i istihkâk itmiştir.

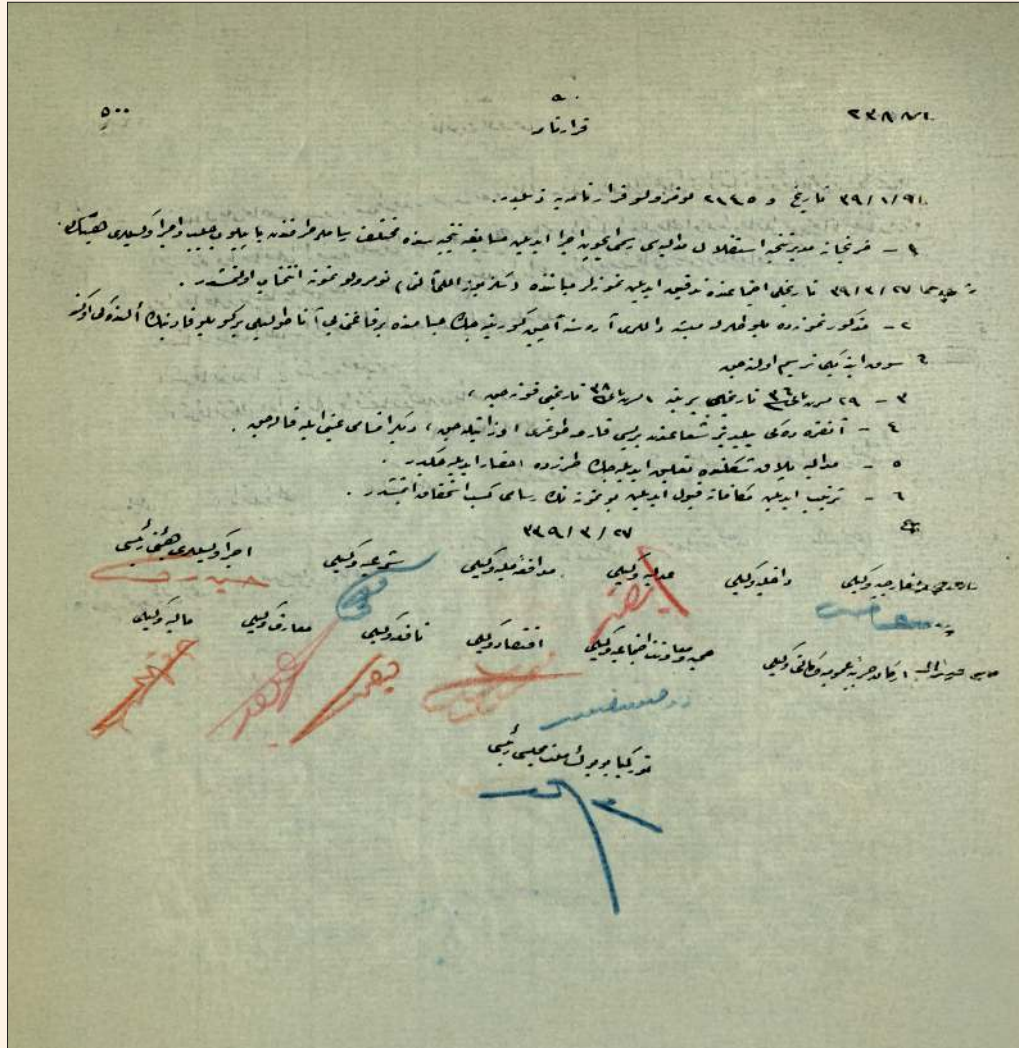
27/3/339

İcrâ Vekilleri Hey'eti Reisi
Hüseyin Rauf

Hâriciyye Vekîli	Dâhiliyye Vekîli	Adliyye Vekîli	Müdâfaa-i Milliye Vekîli
İsmet		Rif'at	
Şer'iyye Vekîli	Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Vekâletî Vekîli	Sıhhiyye ve Muâvenet-i İctimâiyye Vekîli	
Vehbi		Dr.Rıza Nur	
İktisâd Vekîli	Nâfia Vekîli	Maârif Vekîli	Mâliyye Vekîli
Refik Şevket	Feyzi	İsmâil Safâ	Hasan Fehmi
Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi			
M.Kemâl			

İlk kanun teklifindeki A. Safvet imzalı tasarımdan niçin vazgeçildiğine dair herhangi bir kayıt henüz bulunabilmiş değildir. Bununla beraber, yeni madalya tasarımında Türkiye'nin Misak-ı Milli hudutlarını içeren haritası, TBMM'nin açılış tarihi 23 Nisan 1920 ve madalyanın tesis edildiği tarih olan 29 Kasım 1920 tarihlerinin bulunması istenmiştir.

**İstiklâl Madalyalarının Bir Yüzünde Misak-ı Milli
Sınırı Dahilinde Vatanımızın Haritası, Diğer Yüzünde
TBMM'nin Açılış Tarihi ve Madalyanın Basım
Tarihinin Bulunmasına Dair Kararname (09/01/1923)**

Kararnâme

Karar No.	2145
Eski No.	5
S. No.	213

İstiklâl Madalyası hakkında İstanbul Darphâne Müdüriyeti ile cereyan eden muhâberât neticesinde bu nevi' madalyaların evvelâ hariçten mutahassıs ressamlar tarafından resimleri yapılmak ve resim intihab olunduktan sonra Darphânece madalya imâl edilmek lâzımgeldiğinden, bunun için bilmüsâbaka intihab olunan resim sâhibine bir ikramiye itâsı ve İstiklâl Madalyasının Mücadele-i Milliyyenin istihsâl-i sulh gayesine ma'tuf olduğuna delâlet edecek rumûzâtı ihtiva etmesi lâzemgeleceği, ancak bu cihet nazar-ı itibara alınmak üzere üzerinde kabartma insan veya hayvan resmi bulunmasının münâsib görülüp görülmeyeceğinin dahi tasrihi icap ettiği bildirilmekle, bu cihetlerin bir karara bağlanması hakkındaki Mâliye Vekâletinin 12.12.338 târih ve Kalem-i Mahsûs 890 numaralı tezkiresi İcrâ Vekilleri Heyetinin 9.1.339 târihindeki içtimâ-ında ledettezekkür, bir tarafında Misâk-ı Millî hudud dâhilindeki Vatanımızın haritasının diğer tarafında Büyük Millet Meclisinin târih-i küşâdı ve madalyanın te'sis târihinin bulunması muvâfık görülmüşür. 9.1.339

Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra
Vekilleri Heyeti Reisi
Hüseyin Rauf

Şer'îye Vekili
Vehbi

Müdafaai Milliye Vekili
Kâzım

Adliye Vekili
Rifat

Dahiliye Vekili
Ali Fethi

Hariciye Vekâleti Vekili
Hüseyin Rauf

Maliye Vekili
Hasan Fehmi

Maarif Vekili
İsmail Safa

Nafia Vekili
Feyzi

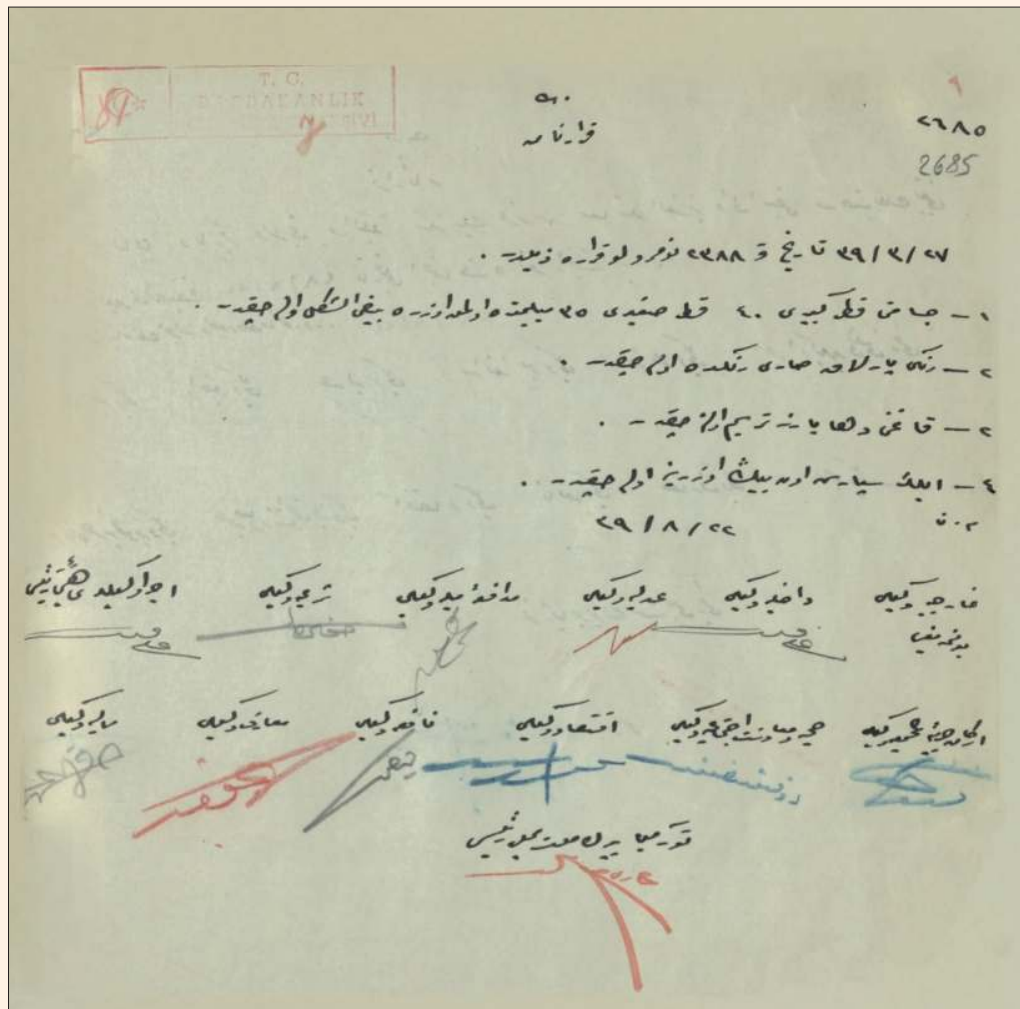
İktisat Vekâleti
Mahmut Celâl

Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâleti Vek.
Dr.Tevfik Rüşdü

Erk.Harb.Um.Vekâleti Vekili
Kâzım

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
M.Kemâl

İstiklâl Madalyası'nın Boyutları, Rengi, Tasarımı ve Üzerindeki Yazılar Hakkında Kararname (22/08/1923)

[Çeviriyazı]

Kararnâme

27/3/[13]39 târîh ve 2388 numrolu karara zeyldir.

- 1- Cesâmeti kutr-ı kebiri 40, kutr-ı sağıri 35 milimetro olmak üzere bey-zi's-şekl olacaktır.
- 2- Rengi parlak sarı renginde olacaktır.
- 3- Kağı daha bâriz tersim olunacaktır.
- 4- İlk sipariş on bin üzerine olacaktır.

22/8/[13]39

[Günümüz Türkçesi]

Kararname

23/3/1923 tarihli ve 2788 numaralı karara ilavedir

1. Büyüklüğü, uzun çapı 40, kısa çapı 35 milimetre olmak üzere oval şeklinde olacaktır.
2. Rengi, parlak sarı renginde olacaktır.
3. [Ön yüzdeki resimde yer alan] kağı, daha görünür resmedilecektir.
4. İlk sipariş on bin adet olacaktır.

22/8/1923

MESRUR İZZET BEY'İN İLK TASARIMI

O güne kadar görülen standart madalya biçimlerine uygun olarak Mesrur İzzet Bey de ilk madalya tasarımını yuvarlak şekilde yapmıştır. Daha sonra Heyet'in, madalyanın elips şekline çevrilmesi dahil bir dizi yeni talepleriyle madalya son haline kavuşacaktır.¹⁵ Mesrur İzzet Bey'in tasarladığı ve üretimi yapılan ilk madalya:

ÖN YÜZ

¹⁵ Mesut Uyar, *Bir Asrın Ardından İstiklâl Madalyası*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022.

ARKA YÜZ

İlk Üretilen İstiklâl Madalyaları, Osmanlı
Türkçesi ile (“1 Teşrîn-i Sâni 1338” Yazılı)

ÖN YÜZ

ARKA YÜZ

Madalyanın tasarımı konusunda bir yarışma açılması kararlaştırılmış ve açılan yarışmanın ardından 27 Mart 1923'te Rauf Orbay başkanlığında toplanan İcra Vekilleri Heyeti, başvuran tasarımları inceledikten sonra Mesrur İzzet Bey'in 856 numaralı tasarımını seçmiş ve kendisine de 200 lira¹⁶ ödül vermiştir. Ancak Mesrur İzzet Bey'in tasarımı, aynıyla kabul edilmemiş, Heyet bazı tasarruflar talep etmiştir. Buna göre, madalyanın yuvarlak değil, elips şeklinde olması istenmiştir. Ayrıca madalyanın ön yüzünde resmedilen kağnı ve Türk kadının daha büyük ve belirgin olması ve 29 Teşrin-i Sani 1336¹⁷ tarihi yerine Hâkimiyet-i Milliye'nin ilan tarihi olan 1 Teşrin-i Sani 1338¹⁸ tarihi yazılması talep edilmiştir. Arka yüzdeki Misak-ı Milli haritasında ise Ankara'dan çıkan ışıklardan biri Kars'a uzatılacaktır.

¹⁶ Bugünkü değerle yaklaşık 600 bin TL.

¹⁷ 29 Kasım 1920.

¹⁸ 1 Kasım 1922.

İlk Üretilen İstiklâl Madalyaları,
Türkçe Yazı ile (“1 Teşrinisani 1338” Yazılı)

ARKA YÜZ

İcra Vekilleri Heyeti'nin 2865 sayılı kararnamesi ile Darphane, bu değişikliklerden sonra madalyadan 10 bin adet üretecektir.

Madalyanın kurdelesinin muska şeklinde üçgen olması da dikkate değer bir husustur:

Üretimden çıkan ilk madalyalar ise 23 Mart 1925'te TBMM'de düzenlenen törenle Meclis Başkanı Kazım Özalp tarafından sahiplerine takıldı.

21 Kasım 1923'te Büyük Millet Meclisi'nin ilk oturumunda Mustafa Kemal Paşa, Batı Cephesinde görev almış, kendisine ve 25 asker ve sivil isme daha Kırmızı-Yeşil kurdeleli madalya verilmesi talebiyle Meclis'e bir tezkere sunmuş ve kabul edilen tezkere ile birlikte M. Kemal Paşa'ya 1578 numaralı Berat ile İstiklâl Madalyası tevcih edilmiştir.¹⁹

¹⁹ Nusret Baycan, *Atatürk'ün Nişan ve Madalyaları*, Genelkurmay Basımevi, 1986.

İSTİKLÂL
MADALYASI'NIN
ÜZERİNDEKİ
SEMBOLLER

Sarı görünmesi için ince bir altın kaplama ile kaplanan İstiklâl Madalyaları, geleneksel daire formundaki madalyaların aksine yenilikçi bir yaklaşımla elips şeklinde planlanmıştır. Aynı şekilde yine yenilikçi bir yaklaşımla madalyanın kurdelesini, üçgen biçimde muskaya benzer bir modelde ortaya konmuştur.

Madalya, yeni basım süreçlerinde edisyona tâbi tutulmuştur. İlk üretilen madalyalarda yazılar Osmanlı Türkçesi ile yazılmışken, sonraki madalyalar da Latin harfleri ile yazılmıştır. Aynı şekilde, ilk madalyalarda, madalyanın tasarımcısı ressam Mesrur İzzet Bey'in imzası varken, sonraki madalyalarda imza kaldırılmıştır.

Madalyanın genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

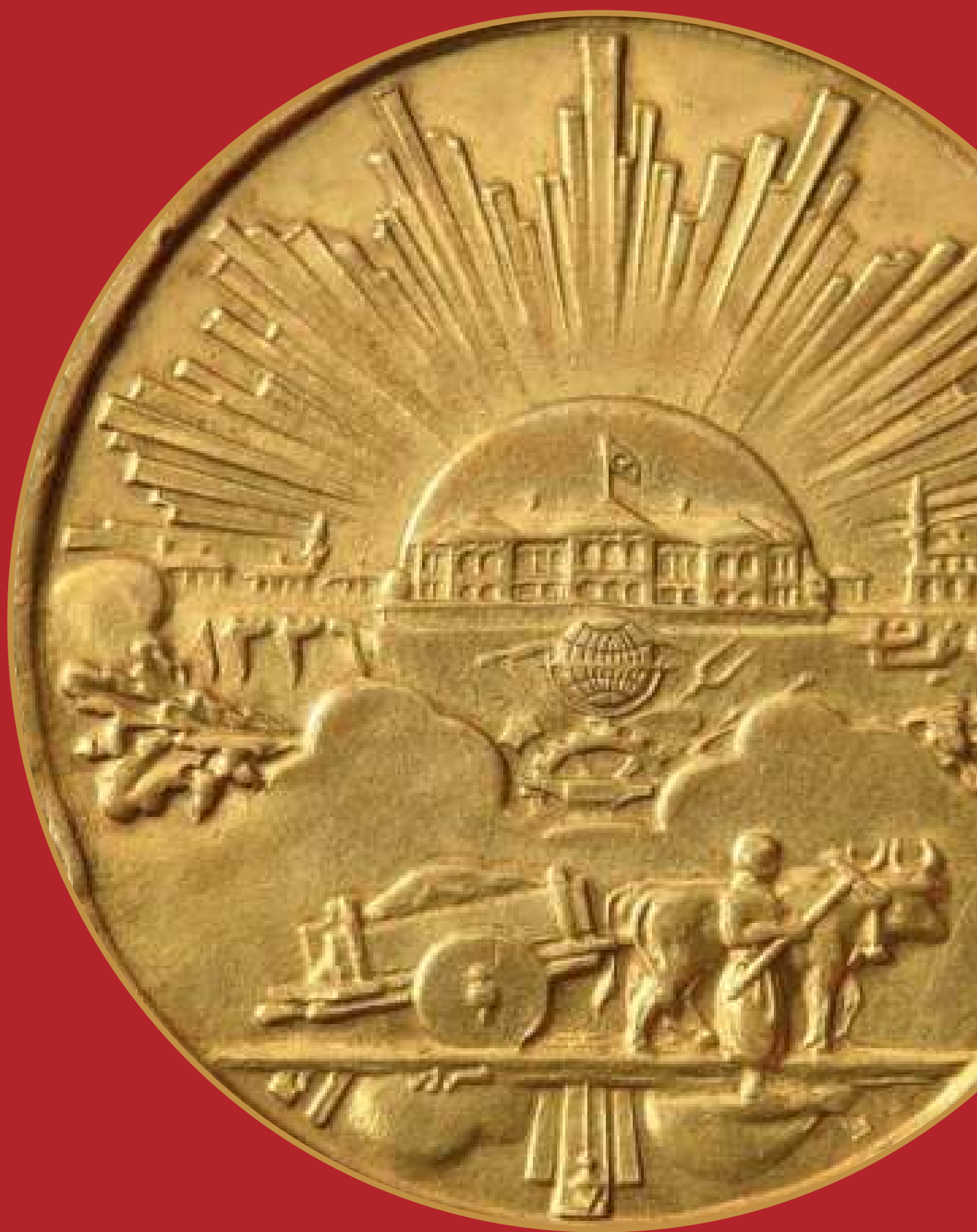
Metali: Pirinç

Şekli: Elips

Ebadı: Büyük çapı 40 mm, küçük çapı 35 mm

(İlk üretilen ve Osmanlı Türkçesi ile yazılı olan madalyalar, Latin harfli madalyalardan 1 mm daha küçük üretilmiştir.)

Ağırlığı: Osmanlı Türkçesi ile yazılı olanlar 10,5 gr, Latin harfleri ile yazılı olanlar 15,55 gr

MADALYANIN ÖN YÜZÜ

Güneş ışıkları: Osmanlı dönemi madalyalarına da uygun olarak zaferin doğuşunu simgelemektedir.

1336: 1920 tarihi, Kurucu Birinci Meclis'in açılış tarihidir.

Cami: Hacı Bayram-ı Veli Camii, İstiklâl Harbi'nin manevi kaynağına ilişkin vurgudur.

Güneşin doğduğu bina: Birinci Meclis Binası.

Meşe yaprakları: Milletin omzunda taşıyarak açtığı Millet Meclisi ile milletin kendisi arasında doğu ve batı yönlerine yerleştirilen meşe yaprakları, bu iki kuvvetin doğuya ve batıya barış vaadini işaret eder.

Dünya: İlmi ve insanlığın ortak birikimini ifade eder.

Tırpan ve yaba: Zirai çaba ve hedefleri temsil eder.

Çark, örs ve çekiç: Sınai çaba ve zirai hedefleri temsil eder.

Türk kadını: İstiklâl Madalyası'nın şekil ve şartlarını belirlemek üzere kurulan heyetin özellikle istediği bu kadın figürü, Türk kadını ve onun İstiklâl Harbi'ndeki destansı kahramanlığını unutturmamak üzerine madalyada vurgulu olarak belirtilmiştir. Şalvarı, kuşağı ve baş örtüsüyle Türk istiklâlinin arkasındaki gücü göstermektedir.

İmza: Mesrur İzzet, ilk tasarımlarda buraya imzasını da atmıştır. İlk madalyalarda bu imza görülmektedir. Sonraki baskılarda fark edilerek kalıptan kazınarak çıkarılmıştır.

MADALYANIN ARKA YÜZÜ

Ay yıldız: Türk bayrağında yer alan ve Türk milletini simgeleyen ay ve yıldız madalyanın arka yüzünde kullanılmıştır. Ucunda yıldızı taşıyan hilal, Türk yurdunu dört yandan sarmalamıştır.

Ankara'da bulunan yıldız ve yedi şua: Ankara'dan doğup Misak-i Milli sınırlarını gösteren Türkiye haritası üzerinde, Edirne, Bursa, Kars, İzmir, Konya, Mersin ve Hakkari'ye ulaşan ışıklar.

Defne yaprakları: Tarih bloğunun iki tarafında yer alan defne yaprakları zaferi simgeler.

1 Teşrin-i Sani 1338: Millet Meclisi'nde kesin millet egemenliğinin ilan edildiği tarih (1 Kasım 1922).

Desenler: Tezhip sanatının bir parçası olarak geleneksel süsleme sanatlarından bir taç desen.

3. BÖLÜM

KAHRAMANMARAŞ'A MADALYA TEVCİH EDİLMESİ

TBMM KARARLARI VE TEVCİH SÜRECİ

İstiklâl Madalyası, iki yüz yılı aşkın bir süredir geri çekilmeye mecbur bırakılmış bir milletin, nihai sınırlar olarak kabul ettiği Misak-ı Milli içerisinde bütün varlığını ortaya koyarak gösterdiği eşsiz gayret ve hamiyetperverliği kıyamete değin hatırlatacak ve gelecek kuşakların hafızasında yer edinmesini sağlayacak bir saygı ve minnet simgesi olarak planlanmış ve bu amaçla verilmesi takdir edilmişti.

Türk milletinin istiklâl yolunda verdiği emsalsiz mücadeleye saygı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından takdim edilen İstiklâl Madalyası, İstiklâl Harbi boyunca gösterilen fedakârlıkları ve kahramanlıkları onurlandıran bir nişanedir. Bağımsızlık ateşinin bir sembolü olarak tarih sahnesinde yerini alan İstiklâl Madalyası, TBMM'nin belirlediği esaslara göre, savaş sırasında gösterilen kahramanlıklar ve fedakârlıklar dikkate alınarak verilmiştir. Madalya takdim sürecinde kişilerin İstiklâl Harbi sırasındaki çalışmaları detaylı bir şekilde değerlendirilmiş ve buna göre hangi şeritte madalya alacakları belirlenmiştir.

İstiklâl Madalyası'nın veriliş amacı, İstiklâl Mücadelesi'ne katkı sağlayan her bir ferdin çabasını takdir etmektir. Askerlerden hoca efendilere, doktorlardan esnaflara kadar her bir mesleğin içindeki her bir ferde çabalarının manevi karşılığını tarih önünde göstermek amacıyla İstiklâl Madalyaları tevcih edildi.

Madalyaların veriliş sürecinde, “Hangi ferdini madalya ile taltif ve tebrik etmek gerekir?” sorusunun cevabının verilemediği tek bir şehir vardı: Kahramanmaraş.

Kahramanmaraş, İstiklâl Harbi’nin öncü mücadelesini ortaya koyarken bunu yediden yetmişe bütün bir ahalisiyle gerçekleştirmişti. O sebeple, aslen ‘yararlılık gösteren şahıslara’ verilmek üzere tertip edilen İstiklâl Madalyası, ilk kez ve ihdas edildiği günlerde tek olarak sadece ve sadece tek bir şehre verilmişti.

“Vatanın harimi ismetinde vuku bulan tecavüze karşı ilk defa müdafaatta bulunan Antep ve Maraş vilâyetleri şahsiyet-i maneviyelerinin birer kıta kırmızı kurdelaı istiklâl madalyası ile taltifleri hakkında.”¹

diye kayıtlara da geçecek şekilde, zaferin ardından özellikle Maraş’ın Fransızlara karşı gösterdiği eşsiz kahramanlık ve direniş örneğinin Meclis tarafından tarihe not edilmesi gerektiği uzun zamandır konuşulan bir husus olmuştu.

Maraş Valiliği’nin 13 Aralık 1924 tarihli başvurusu sonrasında 5 Nisan 1925’te Büyük Millet Meclisi tarafından tüm şehre mahsuben “kırmızı kurdeleli” bir İstiklâl Madalyası tevcih edilmiştir. 2626 numaralı bu madalya, Türk tarihi boyunca bir şehre topyekûn verilen ilk madalya olması açısından çok özel ve anlamlı bir yerde durmaktadır.²

1 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 18.

2 Aynı görüşmelerde Gaziantep için yapılan teklif, Bakanlar Kurulu kararıyla 1925 yılında reddedilmiştir. Gaziantep, İstiklâl Madalyası’nı çok uzun yıllar sonra ancak 2008 yılında alabilecektir.

[Çeviriyazı]⁴

15/4/341
6/1916

Büyük Millet Meclisi Riyâset-i Celîlesine,

Vatana karşı vukû' bulan tecâvüze karşı ilk def'a müdâfa'âtta bulunan Gâziâyıntab ve Maraş vilâyetleri şahsiyet-i ma'neviyelerinin birer kıt'a kırmızı kurdeleli İstiklâl Madalyasıyla taltîfi Gâziâyıntab meb'ûsu ve sâbık Maraş ve Gâziâyıntab havâlîsi umûm kuvvâ-yı milliye kumandanı Kılınc Ali Bey'in in-hâsına atfen Dâhiliye Vekâlet-i Celîlesinden mevrûd 29/1/[1]341 târîh ve İdâre-i Umûmiye Müdîriyeti 1237 numrolu tezkereleriyle teklîf edilmiş ve teklîf-i vâ-kı'nın Meclis-i Âliye arzı İcrâ Vekîlleri Hey'etinin 5/4/[1]341 târîhli ictimâ'ında tensîb kılınmıştır. Dört yüz numrolu kânûn mücebince muktezâsının îfâsına ve neticesinin iş'ârına müsâ'ade buyurulmasını ricâ eylerim efendim.

16/4/[1]341
6/1917

Dâhiliye Vekâlet-i Celîlesine,

29/1/[1]341 târîh ve İdâre-i Umûmiye Müdîriyeti 1237 numrolu tezkere-i vekâlet penâhîleri cevâbıdır.

Gâziâyıntab ve Maraş vilâyetleri şahsiyet-i ma'neviyelerinin kırmızı kurdeleli İstiklâl Madalyasıyla taltîfi hakkındaki teklîf-i vekâlet-penâhîleri İcrâ Vekîller Hey'etinin 5/4/[1]341 târîhli ictimâ'ında bi't-tedkîk 15/4/[13]41 târîh ve 6/1916 numrolu tezkere ile Büyük Millet Meclisi Riyâset-i Celîlesine arz edilmiştir efendim.

4 Kuruluş Safhasında Belgelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ankara: TBMM Basımevi, 1. Baskı, Ocak 2021.

[Günümüz Türkçesi]

15 Nisan 1925
6/1916

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına,

Vatana karşı vuku bulan saldırılara karşı ilk defa savunmada bulunan Gaziantep ve Maraş vilayetleri manevi şahsiyetlerinin birer kıta kırmızı kurdeleli İstiklâl Madalyasıyla ödüllendirilmesi, Gaziantep milletvekili ve sabık Maraş ve Gaziantep bölgesi umum Kuvva-yı Milliye komutanı Kılıç Ali Bey'in başvurusuna atfen İçişleri Bakanlığı'ndan gelen 29 Ocak 1925 tarih ve 1237 numaralı yazı ile teklif edilmiş ve bu teklifin TBMM'ye arzı Bakanlar Kurulunun 5 Nisan 1925 tarihli toplantısında uygun bulunmuştur. 400 numaralı kanun gereğince icabının ifasını ve neticesinin bildirilmesini rica eylerim efendim.

16 Nisan 1925
6/1917

İçişleri Bakanlığına,

29 Ocak 1925 tarih ve 1237 numaralı yazıya cevaptır.

Gaziantep ve Maraş vilayetleri manevi şahsiyetlerinin kırmızı kurdeleli İstiklâl Madalyasıyla ödüllendirilmesi hakkındaki teklifiniz Bakanlar Kurulunun 5 Nisan 1925 tarihli toplantısında incelenmiş ve 15 Nisan 1925 tarih ve 6/1916 numaralı yazı ile TBMM Başkanlığına arz edilmiştir efendim.

İstiklâl Madalyası ile Taltif Edilmiş Olan Maraş Halkı Adına, Başbakan İsmet Bey'e Yazılan Şükran Telgrafı (26/08/1925)

[illegible]

[Çeviriyazı]

Türkiye Cumhuriyeti Başvekîl-i Muhteremî İsmet Paşa Hazretlerine

İstiklâl mücadelesinde düşman tecâvüzünü makhûren tard ve termîde muvaffak olmalarına mükâfaten Maraş şehri nâmına tefviz buyurulan (verilen) İstiklâl Madalyasının binlerce halkın tezâhür-i vatanperverânesi arasında merâsim-i mahsusa ile bugün saat dokuzda şehrin kalesi bayrağına ta'lîk edildiğini teşekkürât ve ta'zîmât-ı minnetdârîde terdîfen arz eyleriz efendim.

Halk Fırkası Reisi Ziya
Belediye Reisi Lütfi
Vali Mehmed Hâlid, Müfti Re'fet

[Günümüz Türkçesi]

Türkiye Cumhuriyeti Muhterem Başbakanı İsmet Paşa Hazretlerine

Bağımsızlık mücadelesinde düşman saldırısını bozguna uğratarak düşmanı kovmaya ve küle çevirmeye muvaffak olmalarının mükâfatı olarak Maraş şehri adına verilen İstiklâl Madalyası'nın binlerce vatanperver halkın arasında özel bir merasimle bugün saat dokuzda şehrin kalesindeki bayrağa asıldığını teşekkürler, hürmetler ve saygılarla arz ederiz efendim.

Halk Partisi Başkanı Ziya
Belediye Başkanı Lütfi
Vali Mehmed Hâlid, Müftü Re'fet

[illegible]

[Çeviriyazı]

Başvekâlet Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti

Maraş Belediye Reisi Lütfi Bey Efendiye ve Rufekâ-yı Muhteremesine,

İstiklâl Madalyası ile taltîf edilmiş olan fedâkâr Maraşın vatanperver halkını kemâl-i samîmiyet ve harâretle tebrik eder ve cümlemize muvaffakiyet temenni eylerim efendim.

Başvekil

İsmet

[Günümüz Türkçesi]

Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü

Maraş Belediye Başkanı Lütfi Bey Efendi'ye ve Değerli Ekibine,

İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmış olan fedakâr Maraş'ın vatanperver halkını tam bir samimiyet ve heyecanla tebrik eder, hepimize başarıların devamını temenni ederim efendim.

Başbakan

İsmet (İnönü)

“MARAŞ NAMINA İSTİKLÂL MADALYASI İTASI”

Madalya ve taltif fikrinin ilk teklifini gerçekleştiren Mustafa Necati Bey’in madalya tasarısını ilk sunduğunda dile getirdiği düşünceleri arasında yer alan “emsalini teşvik” vurgusu önemlidir. Zira, henüz zafer kazanılmamış, hatta hali hazırda Bursa ve İzmir işgal altında bulunmaktaydı. Şöyle ifade etmişti Mustafa Necati Bey:

“Memleketimizin duçar olduğu müşkül mevkiden kurtarılmasını ve müdafaa-sını üstüne alan Büyük Millet Meclisi azasıyla, cephelerde ve cephe gerilerinde fedakârlıklarla çalışan kimselere, bu cansiperane hizmetlerinin meşkûr bir hatırası olmak üzere İstiklâl Madalyası namıyla bir madalya tesisi, emsalini teşvike yarayacağı gibi mühim bir tarihi yadigâr olarak bir fahir ve ibtihac örneği teşkil edecektir.”

1923’te İkinci TBMM’nin açılmasından sonra İstiklâl Madalyası meselesi yeniden meclis gündemine gelmiş ve Milli Mücadele sırasında gösterdikleri üstün cesaret ve başarılarından dolayı Gaziantep ve Maraş vilayetleri adına Başvekâlet Tezkeresi vasıtasıyla; ayrıca Adana, Aydın ve Urfa milletvekilleri de kendi vilayetlerinin manevi şahsına verilmek üzere birer İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmesi hakkında tahrir vermişlerdi. Ancak Maraş’ın Kurtuluş Savaşı’nda şehir halkı ile birlikte topyekûn direniş göstermesi ve çevre vilayetlerinin de yardımına koşması Kahramanmaraş’ı herkesin gözünde ayrı bir yere koymuştur.

Maraş istiklâlini kazandıktan ve dönemin süper güçlerinden biri olan Fransızları püskürttükten sonra, komşu il, ilçe ve kasabaların kurtarılması-

na koşmuştur. Maraş kurtulduktan sonra sıra komşu il, ilçe ve kasabaların kurtarılmasına gelmişti. Maraşlılar derhal Antep, İşlâhiye, Bahçe, Haruniye ve Osmaniye'nin mücadelesine katılmışlar ve bu cephelerde de kahramanlıklar gösterip, şehit ve gazi olmuşlardır. Kahramanmaraş Milli Mücadelesi, bu açıdan askeri tarihin en etkili gayr-i nizami harp teknikleri arasında ilk örneklerden biri olmuştur. Dahası Maraşlıların, Fransızları şehirden 22 gün süren eşsiz bir destanla söküp atması, Fransa devleti ile Ankara'da açılan yeni Meclis arasında Suriye İtilafnamesi'nin imzalanmasını sağlamıştır. Bilindiği üzere, Ankara İtilafnamesi, TBMM Hükümeti'nin uluslararası alanda ilk kez tanınmasını sağlamıştır.

Maraş'ın İstiklâl Harbi'nde tüm fertleri ile birlikte insanüstü bir güçle topyekûn direniş göstermesi ve kazandıkları zaferin ardından çevre vilayetlerin de yardımına koşması, tüm Türkiye'deki Kuva-yı Milliye açısından ilham verici bir kahramanlık olarak öne çıkmıştır.

Kanun teklifinde 'şahıslara verilir' ibaresine rağmen, Maraş'a İstiklâl Madalyası verilmesi, hiç şüphesiz tüm TBMM üyelerinin gönül rahatlığı ile alacakları bir karardı. Buradaki süreç ve yazışmalara ilişkin, hali hazırda kaynak gösterilmeye ihtiyaç duyuyor olsa da bazı hatıratlara yansıyan bir bilgi aktarılmaktadır.⁵ Bu bilgiye göre, "İstiklâl Harbi'nin zafere ulaşmasının ardından Maraş Mutasarrıflığı'na bir yazı gönderilerek, TBMM tarafından Milli Mücadele'ye katılanların listesi istenmiştir. Bunun üzerine şehrin ileri gelen yöneticileri bir toplantı tertip ederek bu konuyu müzakere etmişlerdir. Yapılan toplantı sonucunda varılan ortak karar, 13 Kânunusani 1340 (1924) tarih ve 2909/3970 numaralı tahrirat ile şehre bildirilmiştir. Ankara'ya gönderilen bu yazıda: "Maraş'ta Milli Mücadele'ye katılmayan tek fert bile yoktur." denilmek suretiyle İstiklâl Madalyası'nın şehir adına verilmesi isteği dile getirilmiştir."

5 Erhan Alpaslan & Sadi Gedik, "TBMM tarafından Maraş'a İstiklâl Madalyası Verilmesi ve şair Mehmet Tâhir Nâdi Bey'in Madalya Kasidesi," *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 2018.

5 Nisan 1925 tarihinde TBMM, Rafet Bey'in başkanlığında toplanmış ve bu toplantıda "15 Mayıs 1919 tarihinden itibaren cidal-i milliyeye iştirak eden fevkalade yararlılıkları görülenlerin İstiklâl Madalyası ile taltifleri hakkında" teskere ve inha evrakı ile ilgili yapılan müzakerede; 166 kişinin İstiklâl Madalyası ile taltifine karar verilmiştir.

Bu 166 kişilik listenin 153. sırasında ise bir fert değil, bütün fertleriyle harpte gösterdiği büyük kahramanlık dolayısıyla "Maraş Namına İstiklâl Madalyası İtası" yazmaktaydı.⁶

6 TBMM Zabıt Ceridesi, D.II., Cilt: 17, İctima Senesi II, İ: 94, 5.4.1341.

MARAŞ'A
TEVCİH EDİLEN
İSTİKLÂL
MADALYASI

... VE BERATI

“İstiklâl Madalyası Beratı”, madalyanın verilîş nedenini, zamanını, kime, hangi kurum tarafından verildiğini gösteren imzalı resmî belgeyi ifade etmektedir. İstiklâl Madalyası tevcih edilen kişilere, ilk dönemde madalyalar üretilmediğı için sadece beratlar gönderilmişti. Madalyanın çoklu üretiminden sonra Madalyalar berat ile birlikte gönderilmiştir.

Maraş halkı da İstiklâl Mücadelesinde göstermiş olduğı kahramanlığın nişanesi olarak 5 Nisan 1925 tarihinde TBMM tarafından kendisine verilen İstiklâl Madalyası’nı beratıyla birlikte almıştır. Bu berat ve madalya halen, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanlığı makamında korunmakta ve sergilenmektedir.

[Çeviriyazı]

İstiklâl Madalyası Vesîkası

Numro: 2626

...’dan dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisinin 5/4/[1]341 tarihinde vuku’ bulan 2’inci ictima’ senesi 94’üncü ictima’nın birinci celsesinde zârde hüviyeti muharrer Maraş şehrine bir kıt’a kırmızı şeridli İstiklâl Madalyası verilmiştir.

13/4/[1]341

İmza

Gazi Mustafa Kemâl

[Günümüz Türkçesi]

İstiklâl Madalyası Belgesi

Numara: 2626

...’dan dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 5 Nisan 1925 tarihinde gerçekleştirilen 2. toplantı yılının 94. toplantısının birinci oturumunda, aşağıda kimliği yazan Maraş şehrine bir adet kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası verilmiştir.

13/4/1925

İmza

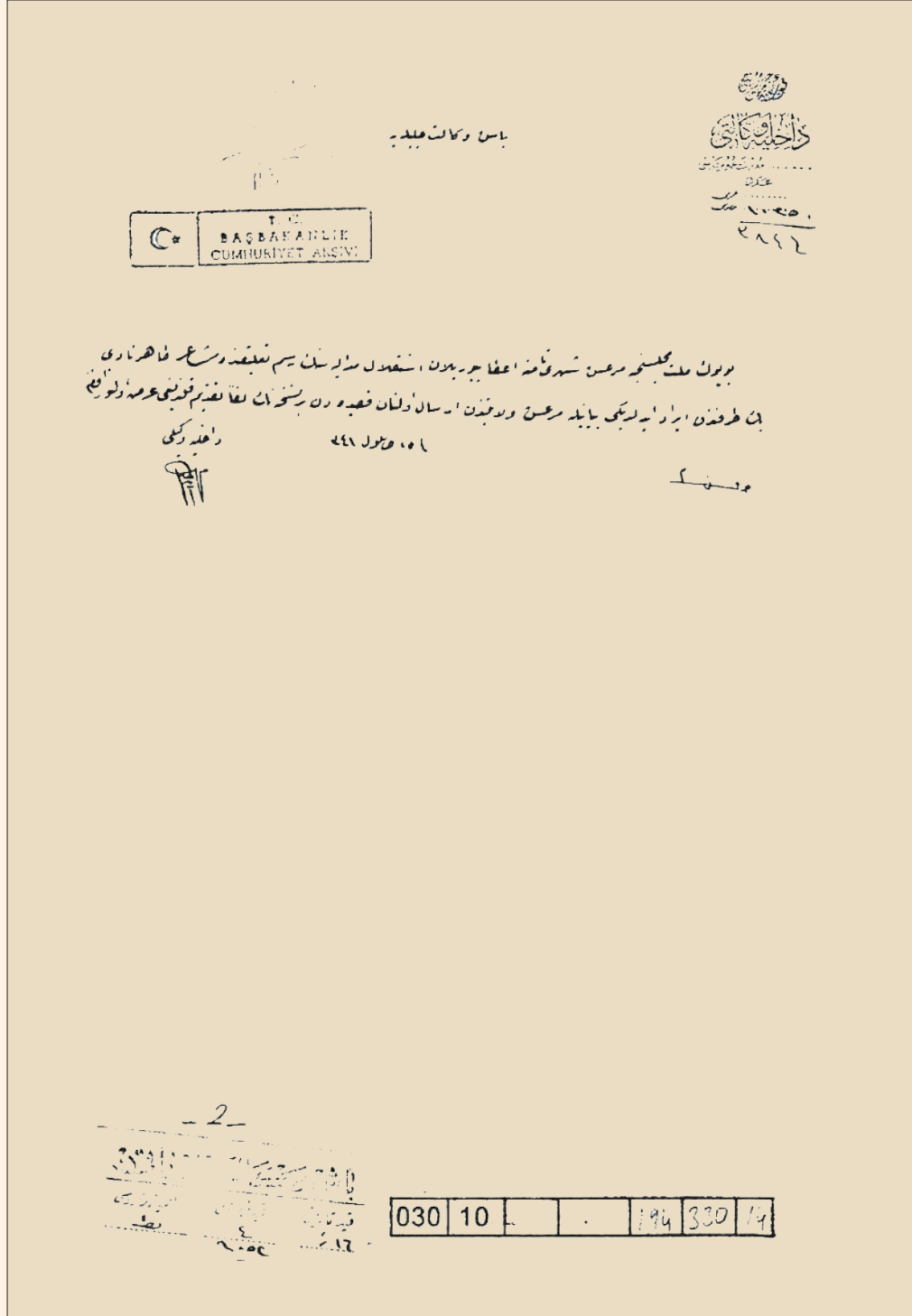
Gazi Mustafa Kemâl

BAYRAĞA MADALYA TAKILMASI TÖRENİ

TBMM tarafından İstiklâl Madalyası'nın verilmesinden sonra bu madalyanın Maraş Kalesi'ndeki Türk bayrağına resmî törenle asılması şeklinde geniş katılımlı bir merasim gerçekleşmiştir. Şehrin ileri gelenleri ve ahalinin coşkuyla katıldığı bu tören ve uygulama, bir dönem inkıtaa uğramış olsa da Kahramanmaraş'ta çok uzun yıllar aynıyla sürdürülmüştür. Bu tören aynı esaslarla bugün de gerçekleştirilmektedir.

**Maraş Kalesi'ndeki Türk Bayrağına İstiklâl Madalyası
Asılması Merasiminde Tahir Nadi Bey Tarafından
Yazılarak Okunan Kaside Hakkında (15/09/1925)**

[Çeviriyazı]

Dâhiliye Vekâletinden Başvekâlet-i Celîleye

Büyük Millet Meclisince Maraş şehri nâmına i'tâ buyurulan İstiklâl Madalyasının resm-i ta'lîkinde şâir Tâhir Nâdi Bey tarafından îrâd edildiği beyânıyla Maraş Vilâyetinden irsâl olunan kasîdeden bir nüshanın leffen takdîm kılındığı arz olunur efendim

15 Eylül 1341
Dâhiliye Vekîli

[Günümüz Türkçesi]

İşleri Bakanlığı'ndan Başbakanlık Makamına

Büyük Millet Meclisi tarafından Maraş şehri adına verilen İstiklâl Madalyası'nın [bayrağa] asılma töreninde şair Tahir Nadi Bey tarafından okunduğu beyanıyla Maraş ilinden gönderilen kasideden bir nüshanın ilişikte takdim edildiği arz olunur efendim.

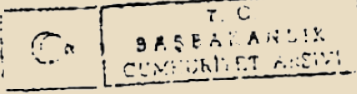
15 Eylül 1925
İşleri Bakanı

Tahir Nadi Bey tarafından yazılan “Maraş Kalesi’nin Bayrağına İstiklâl Madalyası’nın Ta’lik Merasiminin Vasfiyesi” adlı kasidenin arşivdeki nüshası. Bir ‘Edebiyat Şehri’ olan Maraş’ın İstiklâl Madalyası ile taltifi hususunda başka şairler tarafından şiir ve kasideler kaleme alınmıştır. Tahir Nadi Bey’in kasidesi, resmi kayıtlara geçmesi açısından önemlidir.⁷

Yapılan coşkulu tören sırasında Maraş’ta bulunan şair Tâhir Nâdî Bey tarafından okunan kaside. Tâhir Nâdî Bey kasidesinde, Maraşlıların verdiği destansı mücadeleyi, edebiyat tarihinin de sayfalarına kaydetmiştir. Tâhir Nâdî Bey’in kasidesi, İstiklâl Harbi’nde bir şehirden çok bir kahramanlık destanına dönüşen Maraş’ın övgüsüdür. Bu şiirde, Maraş halkının din ve vatan gayreti ile düşmana karşı gösterdiği cesaret anlatılmaktadır.

7 Erhan Alpaslan & Sadi Gedik, “TBMM tarafından Maraş’a İstiklâl Madalyası Verilmesi ve Şair Mehmet Tâhir Nâdî Bey’in Madalya Kasidesi,” KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 15(1), 2018.

Maraş Kalesi'nin Bayrağına İstiklâl Madalyası'nın Asılması Merasiminde Tahir Nadi Bey'in Yazıp Okuduğu Kaside Metni.

مرعشر قلمه سنك بايراغنه استقلال مداليه سنك شايق

مراسم وصفه سي

لفظ ومفهوم حالت مرعشك عنوايدر فبضه خاكي كترده بيك شبيك فانيده محض اعداي خوشخواري پريشان ايلدي قومه ايماني سارسلار وغانا ميدانيدر ساهه افتنده ارواح شيدان غزرا صاف صاف دوش بگه بوردسي وطن آسلايدر اي ميجلي شالي جموريتك اولادلري شو مداليه سي مشكورلا بويوك رهانيده خاق مديون تشكر ايلين لطف عيم مجلس بايمسزك قدير بي بابايدر عن صميم البال جهوديت مربوط خاق سلطنت ملك امانسز بادي خذلايدر خطوط انداز ترقبات عصر اولدق بوكوي مفتخر اولدق بزه محض خدا احسانيدر عرض ره مال اين صابيت خاكي عازي به كيم وحودي ملكك خودشيد نور افشايدر دور جهوريتك انار قبضا قبضك	عمرم اولدق قلم الده ستايش خوانيدر برهم والي والاي دراييت پيشه به عرض اخبر من هيمسزك شكرانه حدانيدر سرفرو هيج كيمس به اجتمز موفتر شاعره دوشمي تشعير ايدن شو مملكت محمرايدر خاق ايراث سرور ايتدي عظم فابريقه ديديلر ارجان دن سامان نرونت قابيدر آسپنه منكس كبالك شوق سرمدى شو ترق قلب دشمن آتش سورايدر پرتلاش اير سخن سازان دهرى سوزلرم ذهن وقادم شونك كفى عمايدر دهى نكته فروش توردهدى اشعارم اكر دير ايدى بو عصر حاصر فاقه حسانيدر طبع باكم در تجليكه قبض لا يزال هر روز روزه يضا حكمت شانيده معلم طاهر نادي
--	---

14 330 194 10 000

[Çeviriyazı]

Maraş Kalesi'nin Bayrağına İstiklâl Madalyası'nın Talik Merasiminin Vasfisi

*Lafz u mefhûm-ı hamâset Maraş'ın unvânıdır,
Kabzâ-i hâkî güzîde bin şehîdin kanıdır.*

*Muhteris a'dâ-yı hûn-hârı perişân eyledi,
Kal'a-yı imanı sarsılmaz veğâ meydânıdır.*

*Sâha-i ufkunda ervâh-ı şehîdân-ı gazâ,
Saf saf olmuş bekliyor kudsî vatan arslanıdır.*

*Ey mahallî şanlı Cumhuriyet'in evlâdları,
Şu madalya sa'y-ı meşkûrun büyük bürhânıdır.*

*Halk-ı medyûn-ı teşekkür eyleyen lutf-ı amîm,
Meclis-i Millî'nin takdîr-i bî-pâyânıdır.*

*An-samîmü'l-bâl Cumhuriyet'e merbût halk,
Saltanat mülkün emânsız bâdî-i hızlânıdır.*

*Hatve-endâz-ı terakkîyât-ı asr olduk bugün,
Müftehir olmak bize mahz-ı Hudâ ihsânıdır.*

*Arz-ı rû-mâl it sabâ git hâk-i pâ-y-i gâziye,
Kim vücûdu milletin hurşîd-i nûr-efşânıdır.*

Zor Cumhuriyet'in âsâr-ı feyzinâ feyzin,
Ömrüm oldukça kalem elde sitâyiş-hâmandır.

Pür-himem vâlî-i vâlâ-yı dirâyet-pîşeye,
Arz-ı ihlâsımızın şükrâne-i vicdâmandır.

Sırr-ı ferd hiç kimseye etmez muvakkar şâirim,
Rûhumu teshîr eden şu memleket ümrâmandır.

Halka îrâs-ı sürûr etti muazzam fabrika,
Dediler ez-cân u dîl sâ mân u servet kâmandır.

Âsumâna mün'akis gül-bâğ şevk-i sermedî,
Şu terakkî kalb-i düşmen âteş-i sûzâmandır.

Pür-telâş eyler sühan-sâzân-ı dehri sözlerim,
Zihn ü kâdim-i şuûnun keştî-i ummâmandır.

Vehbi-i nükte-fürûş görseydi eş'ârım eger,
Der idi bu asr-ı hâzır sâni-i hisâmandır.

Tab-ı pâkim der-tecellî-gâh-ı feyz lâ-yezâlî,
Her sözüm bir dürre-i beyzâ-i hikmet şâmandır.

Muallim
Tâhir Nâdi

[Şiir Sözlüğü]

1. Lafz-ı mefhûm-ı hamâset: Kahramanlığın anlamlı ifadesi.
2. Kabzâ-i hâkî güzîde: Şehit kanıyla elde tutulmuş kıymetli toprak.
3. A'dâ-yı hûn-hâr: Kan dökücü düşmanlar.
4. Kal'a-yı imân: İnancın sarsılmaz kalesi.
5. Veğâ meydânı: Kahramanlık meydanı
6. Sâha-i ufkun: Ufukta beliren alan.
7. Ervâh-ı şehîdân-ı gazâ: Gazilik ruhuna sahip şehitlerin ruhları.
8. Kudsî vatan: Kutsal vatan.
9. Sa'y-ı meşkûr: Takdir edilen çaba.
10. An-samîmü'l-bâl: Samimi niyetlerle ve içten düşüncelerle.
11. Eltâf-ı amîm: Genel lütuflar, cömert ihsanlar.
12. Kadr-i bi-pâyân: Sonsuz değer.
13. Hatve-endâz: Adımlar atan, ilerleyen.
14. Terakkiyât-ı asr: Çağın ilerlemeleri.
15. Arz-ı rû-mâl: Saygı ve bağlılık sunma.
16. Zor Cumhuriyet: Dizenin ilk kelimesinde genelde okuma hatası yapılmaktadır. 'Zor Cumhuriyet' ile kasıt, cumhuriyetin zorluklarla kurulduğuna bir işarettir.
17. Âsâr-ı feyzinâ feyzin: Bereketli eserlerin bereketi. Buradaki feyzinâ, feyz ile ilgili güzel, anlamlı, değerli eserleri ifade ediyor. İkinci "feyzin" kelimesi ise tekrar ederek bu anlamı güçlendiriyor.
18. Hurşîd-i nûr-efşân: Aydınlatıcı güneş.
19. Pür-himem: Yüksek çabalı, gayret dolu.
20. Dirâyet-pîşe: Dirayet sahibi, yetenekli.

21. **Şükrâne-i vicdan:** Vicdanın minnettarlığı.
22. **Memleket-i ümrân:** Bayındır, gelişmiş ülke.
23. **Rûhu teshîr:** Ruhun etkilenmesi, büyülenmesi.
24. **Sâmân-ı servet:** Zenginliğin kaynağı.
25. **Âsumân:** Gökyüzü.
26. **Mün'akis:** Yansıyan, akis eden, yansıtılan.
27. **Gül-bâng:** Coşkulu ses veya haykırış. Aynı zamanda 'ezan' ya da 'çağrı' anlamında da kullanılabilir.
28. **Sühan-sâzân-ı dehr:** Zamanın büyük söz ustaları
29. **Keştî-i ummân:** Büyük ve derin denizlerde yol alan gemi
30. **Şevk-i sermedî:** Sonsuz bir coşku.
31. **Kalb-i düşmen:** Düşman kalbi.
32. **Âteş-i sûzân:** Yakıcı ateş.
33. **Keştî-i ummân:** Denizin gemisi.
34. **Nükte-fürûş:** İnce anlamlar, nükte satan.
35. **Vehbi-i nükte-fürûş:** 17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyılın başlarında yaşamış Divan şiirinin önemli isimlerinden Mehmet Vehbi'ye atıf. Vehbi, özellikle nükte ve hiciv konusunda öne çıkmıştır.
36. **Sânî-i Hisân:** Osmanlı Türkçesinde estetik ve edebi bir nitelik taşıyan bir tamlamadır. Buradaki kullanımda, 'Güzelliklerin ikinci yaşatıcısı' gibi bir anlamda düşünülebilir.
37. **Tab'-ı pâk:** Temiz karakter.
38. **Tecellî-gâh:** Ortaya çıkış yeri. Tecellî eden yer, demektir; ilahi hikmetin veya feyzin yansıdığı, ortaya çıktığı yer.
39. **Feyz lâ-yezâlî:** Bitip tükenmez ilahi bolluk, bereket.
40. **Beyzâ-i hikmet:** Bilgeliliğin beyaz incisi.

4. BÖLÜM

İSTİKLÂL MADALYALI “KAHRAMAN” ŞEHİR

MARAŞ ADININ
KAHRAMANMARAŞ
OLUŞUNUN
GECİKEN HİKÂYESİ

İSTİKLÂL'İN MADALYALI İLK ŞEHRİNE YARIM ASIR GECİKEN UNVAN: KAHRAMAN MARAŞ

Kahramanmaraş, Kurtuluş Savaşı sırasında gösterdiği destansı mücadele ve vatanseverlik örneğiyle, Anadolu'da milli direnişin sembollerinden biri haline gelmiştir. Şehir halkı, Fransız işgaline karşı bağımsızlık uğruna canlarını feda etmiş ve hiçbir dış yardımın kendilerine ulaşmadığı zamanlarda kahramanca direnerek işgalci güçleri topraklarından kovmayı başarmıştır. Bu eşsiz mücadele, yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda milli bağımsızlık ruhunun bir göstergesi olmuştur.

İstiklâl Harbi'nin ardından, Maraş'ın kahramanlıklarını ve Türk milletine öncülük eden duruşunu unutmamak adına, şehre “Kahraman” unvanının verilmesi gündeme gelmiştir. Bu süreç, Maraşlı temsilcilerin İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı taleplerle resmiyet kazanmıştır. Kongrede, Maraş halkının verdiği destansı mücadelenin tüm dünyaya örnek olacak bir kahramanlık hikayesi olduğu ifade edilmiştir. Bunun üzerine hükümet, bu talebi değerlendirerek Maraş Sancağı'na “Kahraman” unvanının verilmesi için çalışmalara başlamıştır.

29 Mart 1923 tarihinde, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan gerekçe raporu ve kanun tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur. Rapor, Maraş'ın işgal sürecindeki fedakârlıklarını ve hatta çevre illere yaptığı yardımları ve milli mücadelenin öncüsü olma vasfını ayrıntılı olarak anlatmıştır. Bu gerekçeler ışığında, 1923 yılında, Maraş'a “Kahraman” unvanı verilmesine dair kanun yazışmaları son aşamasındayken ne yazık ki sekteye uğramıştır.

İstiklâl Harbi'nin kazanan Birinci TBMM'nin biraz acele sayılabilecek şekilde yeni seçimlere gitmesi sonrası, Kahramanmaraş'a ‘Kahramanlık’ unvanının verilmesine dair yapılan yazışmalar akamete uğramış ve Maraş, kendisine yakışan ve İstiklâl Harbi'nde gösterdiği eşsiz kahramanlık destanıyla ilk günden itibaren hak ettiği ‘Kahraman’ unvanını ancak yarım asır sonra 1973 yılında alabilecektir.

Maraş'a "Kahraman" Unvanı Verilmesi Gerektiğine Dair Meclis Yazışmaları

Dahiliye Vekili tarafından İcra Vekilleri Heyetine iletilen 29 Mart 1923 tarihli kanun teklifi kabul yazısı:

73
27

تورکیا
بیون ملت مجلسی

داره عمومیہ مدیریت عمومیہ
خصوصی ۱۴۶۷
عمومی ۱۳۵۹

عاشقانیلک
CUMHURİYET ARŞIVI

اجرا و کتبدری قلمی ریاست جدیدہ

مرسدہ لاسلک ، فہرمان عرسہ ، عنوانید ترکیبی مفقودہ تہذیب فہرمان عارہ قانونیہ و بابا بیوہ لاجبسی لقا تقسیم فہرمان اولفہ
دافید و کبای
ایضای مفقودہ مساعدہ بیورلی و عرسہ اولور افقہم
۴۹ / مارہ / ۴۹

وکیلیر تلیتہ
۱۵۴۰

اجرا دسبہ فہرمان ۲۴۹۱۲۱۱

ایدارہ کاتبہ رایسی
۲۸۱۶۱۴۸
ہیہ متبعہ

030	10			66	439	22
-----	----	--	--	----	-----	----

2

[Çeviriyazı]

İcrâ Vekîlleri Hey'eti Riyâset-i Celîlesine

Maraş Livâsı'nın “Kahraman Maraş” unvânıyla tevsîmi hakkında tanzîm kılınan madde-i kânûniye ve esbâb-ı mûcibe lâyhâsı leffen takdîm kılınmış olmağla ifâ-yı muktezâsına müsaade buyurulması arz olunur efendim.

29 Mart [1]339
Dâhiliye Vekîli

[Günümüz Türkçesi]

Cumhurbaşkanlığı Yüksek Katına

Maraş ilinin “Kahraman Maraş” unvanıyla adlandırılması hakkında düzenlenmiş olan kanun maddesi ve gerekçe raporu ilişik olarak sunulmuş olup, gereğinin yerine getirilmesi için izin verilmesi arz olunur efendim.

29 Mart 1923
İçişleri Bakanı

73

تورکیا

یونان ملت مجلسی الانکلیت

اسباب موجوده لایحه

مدیریت عمومی
خصوصی
عمومی

بجاءه ملیه و حرکات اتحاد و همکاری در کلی خدمات و فداکاری بینه ملولای و عسکر لوانسک ، قهرمان و عسکر ، غولانده نویسی ایچوره و عسکر
مفتی و مقصدی طرفه افضا و قوه نه راجعت و قوه بولند . انملولای ملک خالص و استقلال بجاءه نسک ایملک لواء جریاد
رفع یو حرکات ملیه بیلشوا اولان و عسکر حدود ملینک اقسام خوبری نسک باسلا دیان املک ایستلا کارا بی لور لور مالک و عواقب
رغم ایملک برسیات عدم و عسکر دلیان مدافعایرک عظیم ارفقه و قوای متولیه طرفه و قوای قیادان فارسی غنایک مقاومت
دلیان نسک و عسکر امداد و نظاهت مدافعای شریک و خالصی نامه ایملک صوبه اولولای تاریخ جریاد و مدافعایرک و عسکر برحیفه نسک
و فداکار تشکیل تیده . بر صورت تاریخ ایملک بر موقع مفاد امداد ایچمه اولان و عسکر تیکر نسک ایچون ، قهرمان و عسکر ، غولانده
نویسی موفقه کور و ملند . ۹۱ ، ۹۲ ، ۹۳

030	10			66	439	22
-----	----	--	--	----	-----	----

3

[Çeviriyazı]

Esbâb-ı Mûcibe Lâyhâsı

Mücâhede-i Milliye ve harekât-ı istilâ-yı mekkârânedeki hidemât-ı hamîyyet ve fedakârîden dolayı Maraş livâsının “Kahraman Maraş” unvânıyla tevsîmi (adlandırılması) için Maraş çiftçi Murahhasları tarafından İktisat Kongresi'ne mürâcaat vukû bulmuştur. Anadolu'nun halâsı ve istiklâl mücâhedesinde ilk livâ-i cihâdî ref' ile harekât-ı milliyeye pîşvâ olan Maraş, hudûd-ı millîmizin aksâm-ı cenûbiyesinde başlayan âmâl-i istilâkârâneyi her türlü muhâlin (imkansızlıkların) ve avâkibe (sonuca) rağmen yüksek bir şehâmet-i azîm ve hamîyetle dilirâne (yiğitcesine) müdâfaa ederek akîm bırakmış ve kuvâ-yı müstevliye tarafından mahsûr kalan Gazi Ayıntabın mukâvemet-i dilirânesine dahi imdâd ve müzâheretle müdâfaasını teshîl ve halâsını te'mîn etmek sûretiyle Anadolu târîh-i cihâd ve müdâfaasında zî-şeref bir sahîfe-i şehâmet ve fedakârî teşkîl etmiştir. Bu sûretle târîhen yüksek bir mevki-i mefâhir ihrâz etmiş olan Maraş'ın tezkîr-i menâkıbı için “Kahraman Maraş” unvânıyla tevsîmi muvâfık görülmüştür.

29 Mart [1]339

[Günümüz Türkçesi]

Gerekçe Raporu

Milli Mücadele ve düşman işgali sırasındaki hizmetleri, cesareti ve fedakârlıkları dolayısıyla Maraş Sancağı'nın "Kahraman Maraş" unvanıyla adlandırılması için Maraş'ın çiftçi temsilcileri tarafından İktisat Kongresi'ne başvuru yapılmıştır. Anadolu'nun kurtuluşu ve bağımsızlık mücadelesinde ilk olarak cihat bayrağını kaldırarak milli hareketin öncüsü olan Maraş, milli sınırlarımızın güney kesimlerinde düşmanın işgal emellerini, her türlü zorluk ve tehlikeye rağmen, büyük bir cesaret, azim ve vatanseverlikle savunmuş ve bu emelleri boşa çıkarmıştır. Ayrıca, düşman kuvvetleri tarafından kuşatılan Gaziantep'in kahramanca direnişine yardım ve destek sağlayarak, savunmasını kolaylaştırmış ve kurtuluşunu temin etmiştir. Bu şekilde Anadolu'nun cihat ve savunma tarihine şerefli bir kahramanlık ve fedakârlık sayfası eklemiştir. Tarihsel olarak yüksek bir övgü ve onur kazanmış olan Maraş'ın bu üstün özelliklerini anmak amacıyla "Kahraman Maraş" unvanıyla adlandırılması uygun görülmüştür.

29 Mart 1923

73
22

تورکیا

بیوک ملت مجلسی

قانونه سورفی

مدیریت عمومی

خصوصی

عمومی

ماده - ۱ مرصه لوائی (قصر ماده مرصه ، عنوانه نوسم ایلتدر

ماده - ۲ اسبق قانونه تاریخ بیلیقدن اقبلا - ا مرعی التبقیقدر

ماده - ۳ اسبق قانونه تطبیق دافید و کانی مودور . ۱۹۹۹ ماره ۴۹
خارجی دیکلی دافید دیکلی عدلی دیکلی مدافع دیکلی تریه دیکلی

تورکیا بیرینجی مجلس ایدیکلری
قیمی ییسی

ماله دیکلی

معارف دیکلی

نافعه دیکلی

افساد دیکلی

میدان دیکلی

آگاه دیکلی

030	10			66	437	22
-----	----	--	--	----	-----	----

4

[Çeviriyazı]

Türkiye Büyük Millet Meclisi Umûr-ı Dâhiliye Vekâleti

Kânûn Sûreti

Madde 1 – Maraş Livâsı “Kahraman Maraş” unvânıyla tevsîm edilmiştir.

Madde 2 – İşbu kânûn târîh-i tebliğinden îtibâren mer’iyü’t-tatbîktir.

Madde 3 – İşbu kânûnun tatbîkine Dâhiliye Vekâleti me’mûrdur.

29 Mart [1]339

[Günümüz Türkçesi]

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçişleri Bakanlığı

Kanun Metni

Madde 1 – Maraş ili, “Kahraman Maraş” unvanıyla adlandırılmıştır.

Madde 2 – Bu kanun, tebliğ tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir.

Madde 3 – Bu kanunun uygulanmasında İçişleri Bakanlığı görevlendirilmiştir.

29 Mart 1923⁸

8 İçişleri Bakanlığı’ndan Cumhurbaşkanlığı’na sunulan bu 3 maddelik kanun metni ile Maraş’a “Kahraman Maraş” unvanı verilmesi teklif edilmişti. Fakat aynı arşiv numarasıyla kayıtlı 28 Haziran 1339 (1923) tarihli Cumhurbaşkanlığı’ndan gelen cevabi yazıda bu talebin “iadesine” karar verilerek reddildiği görülmektedir. Bu yüzden Maraş’a “Kahraman Maraş” unvanı, bu tarihten yarım asır sonra, yani 1973’te verilebilmiştir.

E K

KURUCU MECLİS
BİRİNCİ TBMM'NİN
KAHRAMAN VEKİLLERİ

BİRİNCİ DÖNEM

TBMM'DE GÖREV YAPAN

MARAŞ MİLLETVEKİLLERİ¹

Arslan (Toğuz) Bey (1886-1963): Meclis'e katılmadan istifa eden Hacı Mehmed Efendi yerine seçilmiştir.

Hafız Dayızade Muhammed Emin Efendi (1847-1921): "Maraş'ın Son Nakibüleşrafı" ve Nuri Pakdil'in dedesidir. Harp başladığında, Bayazıtlı Camii'nin doğu tarafındaki evi, Arslan Bey tarafından mücadelenin ilk karargâhı olarak kullanılmıştır. Ankara'ya mebus olarak gönderilmek istenmiş, ancak yerine Arslan Bey'in gitmesini istemiştir.

İbrahim Ağa: Milletvekili seçildiği hâlde istifa ederek Meclis'e katılmadığı ve yasama görevi yapmadığından özgeçmişi hakkında bilgi derlenmemiştir.

Hasan Refet Efendi (1863-1929): Maraş Müftülüğünü tercih ederek 11.5.1922'de milletvekilliğinden istifa etmiştir.

Hasib Efendi (1882-1930): Meclis'e katılmadan istifa eden İbrahim Ağa yerine seçilmiştir.

Mehmed Rüştü Bey (1872-1932).

Mehmed Tahsin (Hüdayioğlu) Bey (1887-1947): İstanbul Meclisi'nden gelerek 3 Temmuz 1920'de TBMM'ne katılmış, II. Dönem'de de seçilmiştir.

Paşo Yakub (Hamdi) (Bozdağ) Bey (1887-1948): Pazarcık Kaymakamlığını tercihen 21 Ekim 1920'de milletvekilliğinden istifa etmiştir.

¹ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem, 1919-1923*, 3 Cilt, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1995.

ARSLAN (TOĞUZ) BEY

1886'da (1302) Kahramanmaraş'ın Göksün ilçesi Fındık Köyü'nde doğdu. Kafkas göçmenlerinden Çerkez Hasanbeyzâde Abdullah Bey'in oğludur. İlk ve orta öğrenimini Elbistan İbtidai Mektebi ve Rüşdiyesi'nde tamamladıktan sonra ayrıca medresede öğrenim ve eğitim gördü. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra Halep'e giderek polislik mesleğine girdi. Bir süre Beyrut Polis Okulu'nda görev yaptı. Başarısı nedeniyle kısa sürede başkomiserliğe yükseltildi. I. Dünya Savaşı'nda Trablusşam'da görevlendirildi.

Mütareke'den (1918) sonra yörenin düşman işgaline uğraması üzerine Maraş'a dönerek direniş kuvvetlerini örgütledi. Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'nı kurarak milli kuvvetlerin komutanlığını üstlendi. Maraş'ın düşman işgalinden kurtarılmasında etkili oldu. Milli güçlerle Antep savunmasına da katıldı.

TBMM'nin I. Dönem'ine Maraş milletvekili seçilen Hacı Mehmed Efendi'nin Meclis'e gelmeyerek

istifası üzerine boşalan milletvekilliğine 17 Mayıs 1920'de seçilerek 4 Haziran 1920'de Meclis'e katıldı. Ancak Maraş Mutasarrıflığı ve Adana Cephesi Komutanlığının gösterdiği lüzum üzerine Meclis kararıyla izinli sayılarak Güney Cephesine gönderildi.

Cephedeki görevinin sona ermesi üzerine Kasım ayı sonunda Meclis'e döndü. Son toplantı yılında PTT Komisyonu'nda çalıştı. I. Dönem'de milletvekilliği sona erince memleketine dönerek tarım ve çiftçilikle uğraştı. 7 Haziran 1963'te vefat etti. Evli olup üç çocuk babasıydı.

Milli Mücadele'de ateş altında fedakârlıkla hizmeti nedeniyle Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmesi, Başkanlık Divanı'nın sunuşu üzerine 25 Mart 1925 tarihli birleşimde kararlaştırılmıştır.

HASAN REFET EFENDİ

1863'te (1279) Kahramanmaraş'ta doğdu. Büyük Cami İmamı Müderris İlyas Efendi'nin oğludur. İlk öğrenimini Ekmekçi Mahallesi Sıbyan Mektebi'nde tamamladıktan sonra babasından özel ders aldı ve ayrıca Nebeviye Medresesi'nde öğrenim ve eğitim görerek 12 Temmuz 1907'de çeşitli dallarda icazetname aldı. Bu arada 25 Ekim 1890'dan itibaren üç ay Maraş Evkaf Müdürlüğü yaptı.

1908'de Liva Maarif, 1909-1910 arası Asker Alma Komisyonlarında çalıştı. 1909'da İl Genel Meclisi'ne Maraş Üyesi olarak seçildi. 21 Mart 1910'da Maraş Eytam Müdürlüğüne atandı. Bu görevde iken TBMM'nin I. Dönem'i için yapılan seçimde Maraş milletvekili olarak 23 Nisan 1920'de Meclisin açılışında hazır bulundu.

Meclis'te Şer'iye-Evkaf, İrşad, Adalet, Milli Eğitim ve PTT Komisyonlarında çalıştı. 8 Nisan 1922'de Rusya'dan gelecek yetim çocukların yerleştirilmesi ve bakımı için kurulan komisyonda görevlendi.

rildi. Görülen lüzum üzerine 19 Nisan 1922’de Maraş Merkez Müftülüğüne atanmasıyla müftülüğü tercih ederek 11 Mayıs 1922’de milletvekilliğinden istifası o günkü birleşimde kabul edildi. Müftülük görevinde iken 7 Haziran 1929’da vefat etti. Evli olup yedi çocuk babasıydı. Arapça ve Farsça bildiği resmî hâ tercümesinde yazılı olup, ailesi Seçkin soyadını almıştır.

HASİB BEY

1882'de (1298) Maraş'ta doğdu. Emir Mahmutzâde Süleyman Efendi'nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Maraş İbtidai Mektebi ve Rüşdiyesi'nde tamamladıktan sonra bir süre de medresede öğrenim ve eğitim gördü. 2 Haziran 1908'de Zeytun Bidayet Mahkemesi Müstantık Muavinliği ile devlet hizmetine girdi. 30 Nisan 1902'de Elbistan Bidayet Mahkemesi 2. Kâtibi oldu. 28 Nisan 1904'te Maraş Maliye Baştahsildarlığı'na nakledildi. 31 Mart 1910'da Zeytun İcra Memurluğu'na atandı. 28 Ağustos 1911'de Gaziantep, 9 Ekim 1913'te Maraş İcra Memuru olarak görevlendirildi.

10 Mart 1916'da Maraş Müstantıklığı'na tayin edildi. Bu görevde iken TBMM'nin I. Dönem'i için yapılan seçimde Maraş milletvekili seçilen, ancak Meclis'e katılmadan istifa eden İbrahim Ağa yerine 17 Mayıs 1920'de milletvekili seçildi. 16 Temmuz 1920'de Meclis'e katıldı. İktisat, Orman-Madenler, İçtüzük, Adalet, Bayındırlık ve

Bütçe komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulu'nda çalıştı. IV. Toplantı yılında 3. Şube'nin kâtipliğini yaptı. Meclis'te Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun kurulması üzerine muhalefetteki 2. Grup'ta yer aldı.

Dönem içinde dördü gizli oturumlarda olmak üzere kürsüde 44 konuşma yaptı. 3 soru önergesi ve 2 kanun önerisi verdi. Milletvekilliği bu dönemde sona erince memleketine dönerek tarımla meşgul oldu. 8 Temmuz 1930'da Maraş'ta vefat etti. Evli olup dört çocuk babası idi. Eşi ve çocukları Aksüyek, torunları Emir Mahmutoğlu soyadını almıştır.

MEHMED RÜŞDÜ BEY

1872'de (1288) Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi Fındık Köyü'nde doğdu. 1864'te Osmanlı topraklarına göç eden Kafkasyalı Hacı Arslan Bey'in oğludur. İlk ve orta öğrenimini Maraş'ta tamamladıktan sonra ayrıca medresede öğrenim ve eğitim gördü. Bir süre Reji İdaresi'nde memur olarak çalıştı. Köyünde çiftçilikle meşgul oldu. Bir dönem Halep, iki dönem de Maraş İl ve Liva Genel Meclislerinde ve Liva Daimî Encümeni'nde üyelik yaptı.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra bölgenin Fransız işgaline uğraması üzerine direniş kuvvetlerine katılarak Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'nda çalıştı. TBMM'nin I. Dönem için yapılan seçimlerde Maraş milletvekili olarak 25 Nisan 1920'de Meclis'e katıldı. Meclis'te Milli Savunma ve Dilekçe Komisyonlarında görev yaptı.

I. Dönem’de milletvekilliği sona erince memleketine dönerek tarım ile uğraşısını sürdürdü. 1 Ocak 1932’de Kayseri’nin Pınarbaşı ilçesi Kabaktepe Köyü’nde vefat etti. Evli olup sekiz  ocuk babasıydı.

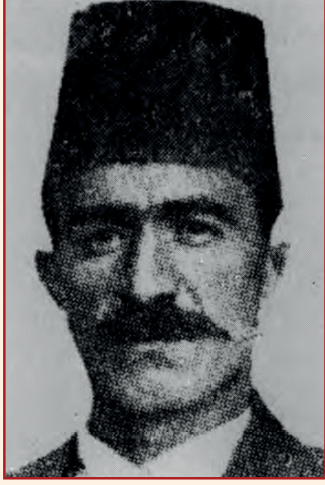

MEHMED TAHSİN (HÜDAYİOĞLU) BEY

1887'd (1303) Kahramanmaraş'ta doğdu. Hüdayizâde Mehmet Durdu Bey'in oğludur. İlk ve orta öğrenimini Maraş Mülkî İdadisi'nde tamamladıktan sonra ayrıca özel öğrenim gördü. Toprak sahibi bir ailenin evladı olarak tarım ile meşgul oldu. 1911-1919 arası Belediye ve Liva İdare Meclisi Üyelikleri, İl Genel Meclisi ve Daimî Encümen Üyeliklerinde ve Liva Maarif Komisyonu ve Ziraat Odası Üyeliklerinde bulundu. Maraş'ın düşman işgaline uğramasından sonraki savunmasında etkin hizmetleri oldu.

Osmanlı Mebusan Meclisi'nin son dönemine Maraş milletvekili seçildi. Meclis'in feshi üzerine Heyet-i Temsiliye'nin talimatına uyarak Ankara'ya geldi ve 3 Temmuz 1920'de TBMM Genel Kurulu'na Maraş milletvekili olarak takdim edildi. Meclis'te Bütçe, Tasarı ve Dışişleri Komisyonlarında çalıştı. 6 Ekim 1920'de Isparta İstiklâl Mahkemesi Üyeliğine seçilerek Meclis'ten ayrıldı. Mahkemenin faaliyetine son verildiği 23

Mart 1921'de Meclis'e döndü. II. Dönem'de tekrar Maraş'tan milletvekili seçildi. 15 Eylül 1924'te Maraş'ta eşraftan Çuhadarzâde Hacı Mehmed Efendi'nin öldürülmesiyle ilgili olarak hakkındaki soruşturma açılmasıyla 9 Aralık'ta yasama dokunulmazlığı kaldırıldı. Ankara İstiklâl Mahkemesi'nde tutuklu olarak yapılan yargılanması sonunda 5 Nisan 1926'da 10 yıl kürek cezasıyla mahkûmiyetine karar verildi. Hükümün TBMM Başkanlığı'na tebliği üzerine 7 Nisan 1926 birleşiminde milletvekilliğinden düşürüldü. 6 Mayıs 1947'de vefat etti. Evli olup altı çocuk babası idi.

PAŞO YAKUP (HAMDİ) (BOZDAĞ) BEY

1887'de (1303) Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi Göçer Köyü'nde doğdu. Aşiret reisi Bozağazâde Süleyman Ağa'nın oğludur. Özel eğitim gördü. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile İttihat ve Terakki Fırkası'nda politikaya girerek ilçe idare heyetine seçildi. I. Dünya Savaşı'nda kurduğu milis kuvvetleri ile yörede türeyen eşkıya ile savaştı. Başarısının görülmesi üzerine madalya ile ödüllendirildi. Milli Mücadele'de aşiret kuvvetleriyle bölgesindeki Fransızlarla savaştı. TBMM'nin I. Dönem'ine Maraş'tan milletvekili seçildi. Ancak görülen lüzum üzerine Pazarcık Kaymakamlığı'na atanarak, 13 Haziran 1920'de bu göreve başladı. 5 Eylül 1920'de kabul edilen Nisab-ı Müzakere Kanunu gereğince memuriyet ve milletvekilliğinin bir kişi üzerinde bulunması yasaklandığından kendisinin Pazarcık Kaymakamlığı'nı tercih ettiği, Maraş Mutassarıflığı'nın 6 Eylül 1920 tarihli telgraf yazısı ile TBMM

Başkanlığı'na bildirilmekle, Genel Kurul'un 21 Ekim 1920 tarihli birleşiminde okunan bu telgraf üzerine milletvekilliğinden istifa etmiş sayılmasına karar verildi. 1 Ocak 1948'de Pazarcık'ta vefat etti. Evli ve yedi çocuk babası idi.

KAYNAKÇA

- Alparslan, Y., & Yakar, S. (2008). *İstiklâl Savaşında Maraş*. Kahramanmaraş: Ukde Yayınları.
- Alparslan, Y., & Yakar, S. (2012). *Maraş-Fransız Harbi*. Ankara: Ukde Yayınları.
- Alpaslan, E. (2020). *Arşiv Belgelerine Göre Maraş Milli Mücadelesi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi.
- Alpaslan, E., & Gedik, S. (2017). TBMM tarafından Maraş'a İstiklâl Madalyası verilmesi ve Şair Mehmet Tâhir Nâdî Bey'in Madalya Kasidesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*.
- Çöker, F. (n.d.). *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem (1919-1923) (Cilt 1)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları (No. 4).
- Çöker, F. (n.d.). *Türk Parlamento Tarihi: T.B.M.M. I. Dönem (Cilt 2). Tutanaklardan Mudanya Ateşkes Anlaşması ve Lozan Barış Konferansı ilk aşaması*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları (No. 5).
- Çöker, F. (n.d.). *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem (1919-1933) (Cilt 3). I. Dönem Millerve-killerin özgeçmişleri*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları (No. 6).
- Erdal, O., Kandemir, M., Koparan, Y., & Karakız, C. (Eds.). (2020). *Kahramanmaraş araştırmaları*. Konya: Palet Yayınları.
- Gönen, C. (2005). *Ulusal Kurtuluş Savaşının İlk Kahramanı Maraş*. Ankara: Lazer Yayınları.
- Günay, N. (2012). *XX. Yüzyılda Maraş*. Ankara: Ukde Yayınları.
- Günay, N., & Tosun, H. (Eds.). (2021). *Millî direnişten İstiklâl Harbi'nin ilk zaferine: Maraş'ın kurtuluşunun 100. yılı. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*.
- Kanadıkırık, İ. (n.d.). Mahmud Toğuz Bey'le babası Gazi Arslan Bey söyleşisi 1-2-3. *Kahramanmaraş Manşet Gazetesi*.
- Kanadıkırık, İ. (2022). 100 soru ile Maraş İstiklâl Harbi. Kahramanmaraş: Onikişubat Belediyesi.
- Kabakcı, C., Solak, İ., Doğan, O., Şavkılı, C., Alpaslan, E., Canlı, M., & Ova, Ö. Y. (Eds.). (2017). *Uluslararası Milli Mücadele Döneminde Maraş Sempozyumu: 3-4 Şubat 2017, Kahramanmaraş (Cilt II)*.
- Moroğlu, E. Z. (2015). *Milli Mücadele'de Maraş'ta iz bırakan şahsiyetler* (Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Özdemir, N. (n.d.). Cumhuriyet Döneminde yurttaşlık bilincini artırmaya yönelik verilen madalyalar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi*.
- Öztürk, K. (n.d.). *Türk Parlamento Tarihi: T.B.M.M. II. Dönem (1923-1927) (Cilt 3)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları (No. 3).
- Selvi, H., & Cırık, B. (2020). *Milli Mücadelede TBMM'ye Anadolu'dan çekilen telgraflar*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları (No. 162).
- Şentop, M., Ünal, U., Kumbuzoğlu, M. A., Atlas, N., Şahin, A., & Elbeyoğlu, M. (Eds.). (2021). *Kuruluş safhasında belgelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları.
- Toğuz, M. (2018). *Maraş Kurtuluş Mücadelesi Komutanı Arslan Bey'in Hatıratı*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi.
- Türkiye Muharip Gaziler Derneği. (1980). *İstiklâl Madalyası: Tarihçesi ve Tanımı*. Ankara.
- Uyar, M. (2022). *Bir asrın ardından İstiklâl Madalyası*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Yakar, S. (2012). *Maraş Milli Mücadelesinde Şeyh Ali Sezâî Efendi*. Ankara: Ukde Yayınları.
- Yakar, S. (2014). *Maraş Milli Mücadelesinde Arslan Bey*. Ankara: Kahramanmaraş Belediyesi.